

รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงาน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

โดยคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา โทร. ๙๑๘๑

ที่ สว ๐๐๑๐.๑๐/ (ร ๒๔)

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ได้พิจารณาตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา แล้วมีมติตั้งคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑๐) โดยมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การพัฒนาระบบราชการ การผังเมือง และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. พลเอก อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	ประธานคณะกรรมการ
๒. พลเอก ชูศักดิ์ เมฆสุวรรณ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก มารุต ปิยะโชติสิงห์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. นายธานี สุโขทัย	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. นายศรีศักดิ์ วัฒนพรมงคล	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่
๖. พลเอก นิวัตร มีนะโยธิน	เลขาธิการคณะกรรมการ
๗. นายอัปดุลฮาลิม มินซาร์	รองเลขาธิการคณะกรรมการ
๘. พลตำรวจเอก เดชณรงค์ สุทธิชาญบัญชา	โฆษกคณะกรรมการ
๙. นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์	รองโฆษกคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑๐. นายชาภิย์ พิทักษ์कुมพล	รองโฆษกคณะกรรมการ คนที่สอง
๑๑. พันตำรวจตรี ยงยุทธ สารสมบัติ	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๒. พลเอก บุญธรรม ไอร์ส	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๓. นางสาวเรณู ตังคจิวางกูร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๔. พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๕. ว่าที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ	กรรมการ
๑๖. นายเชิดศักดิ์ สันติวรุฒิ	กรรมการ
๑๗. รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ปิ่นปฐมรัฐ	กรรมการ
๑๘. นายปัญญา งานเลิศ	กรรมการ
๑๙. นายสวัสดิ์ สมัครงศ์	กรรมการ

บัดนี้ ...

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการพิจารณาศึกษาดังกล่าว ต่อที่ประชุมวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุมวุฒิสภาต่อไป

(ลงชื่อ) พลเอก อภิวัชร์ หมื่นสวัสดิ์
(อภิวัชร์ หมื่นสวัสดิ์)

ประธานคณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดิน
วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวสรญา โสภางรีวงศ์)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
การบริหารราชการแผ่นดิน
วุฒิสภา

(นายฉัตรวิชัย หุ่นอิทธิดิษฐ์)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
การบริหารราชการแผ่นดิน
วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๒
ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดิน
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๘๑

ฉัตรวิชัย พิมพ์
สรญา/ปณัสยา/ระวีวรรณ ทาน

คณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา

พลเอก อภิเชษฐ์ หมั่นสวัสดิ์
ประธานคณะกรรมการ

พลเอก ชูศักดิ์ เมฆสุวรรณ

รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง

พลเอก มารุต ปิงโหวตสิงห์

รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง

นายธานี สุโชดาณ

รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม

นายศรีศักดิ์ วัฒนพรมงคล

รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่

พลเอก นิวัฒน์ มินโยธิน

เลขาธิการคณะกรรมการ

นายอับดุลอาสิม มินซาร์

รองเลขาธิการคณะกรรมการ

พลตำรวจเอก เดชนรงค์ สุทธิชาญบัญชา

โฆษกคณะกรรมการ

นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์

รองโฆษกคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง

นายชาเกียรติ พิทักษ์คุณพล

รองโฆษกคณะกรรมการ คนที่สอง

พันตำรวจตรี ยงยุทธ สารสมบัติ

ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเอก บุญธรรม โอริส

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นางสาวเรณู ตังคจิวงกูร

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

ว่าที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ

กรรมการ

นายเชิดศักดิ์ สันติวรุตม์

กรรมการ

รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ปิ่นปฐมรัฐ

กรรมการ

นายบัญชา งานเลิศ

กรรมการ

นายสวัสดิ์ สมภักพงษ์

กรรมการ

คณะอนุกรรมการระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค
และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย

ว่าที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ
ประธานคณะอนุกรรมการ

นายบัญชา งานเลิศ
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่หนึ่ง

นายวัชรชาติ วงศ์ศุภรานันต์
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สอง

นายอับดุลฮาซิม มินชาร์
รองประธานคณะอนุกรรมการ
คนที่สาม

พลเอก ชาญรงค์ แก้วกล้า
อนุกรรมการ

นายทรงวุฒิ สายแก้ว
อนุกรรมการ

นายสนั่น ตั้งประสิทธิ์
อนุกรรมการ

พลโท ภิญโญ เข็มเพชร
อนุกรรมการ

นายเมธีภัทร เมาวิกุล
อนุกรรมการ

พลเอก วสุ เพ็ญสำราจ
อนุกรรมการ

ว่าที่ร้อยตรี สานิต บุญยะวุฒิกุล
อนุกรรมการ

นายสุชัยพงษ์ มากศิริ
อนุกรรมการและเลขานุการ

นายเวตาล เหมมณฑารพ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายจรินทร์ สุนทรทาวรวงศ์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายณรงค์ รักธ้อย
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายธำรงค์ ตรีณกุล
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางสาวปุ่นนดา อิงกุลานนท์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายเอกวิลาศ ฐิจวัฒน์พงศ์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

พันตำรวจเอก เอกกร มุขบาทดินทร์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

คณะกรรมการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ว่าที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ
ประธานคณะกรรมการ

นายปัญญา งานเลิศ
รองประธานคณะกรรมการ

นายเสรี ศรีหะไธร
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายณรงค์ รักร้อย
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายเมฆินทร์ เมธาวิกุล
คณะกรรมการ

พลโท ภิญโญ เข็มเพชร
คณะกรรมการ

นายณลิน ตั้งประสิทธิ์
คณะกรรมการ

นายพีริยะ จันทดิลก
คณะกรรมการ

นายไพรัตน์ เพชรยวน*
คณะกรรมการ

นายบุญลือ ธรรมธานุรักษ์
คณะกรรมการ

นายเสฐียรพงศ์ มากศิริ
คณะกรรมการและเลขานุการ

นายณานวัชร หุ่นอิทธิดิษฐ์
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายศักรินทร์ ศรีสมวงศ์*
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายสุระวุธ จันทรงาม
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายสุวัฒน์ วิชัยดิษฐ
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นายสุวัฒน์ สัตยวงศ์*
คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
ของคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน
วุฒิสภา

ด้วยในคราวการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗/๒๕๖๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภาได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑๐) ซึ่งคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา มีหน้าที่และอำนาจพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาขอรับข้อเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การพัฒนาระบบราชการ การผังเมือง และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการ ได้พิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งศึกษาแนวทาง ในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการพิจารณาศึกษาพร้อมข้อเสนอแนะต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๘ ดังนี้

๑. การดำเนินการ

๑.๑ คณะกรรมการได้มีมติแต่งตั้ง นางสาวสรญา โสภางเจริญวงศ์ ผู้บังคับบัญชา กลุ่มงานคณะกรรมการการปกครอง และนายฉัตรชัย หุ่นอิทธิดิษฐ์ นิติกรชำนาญการ กลุ่มงาน คณะกรรมการการปกครอง สำนักกรรมการ ๒ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ วรรคสี่

๑.๒ คณะกรรมการได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมการระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาศึกษา ติดตาม และตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบบริหารราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้อสังเกตหรือข้อเสนอแนะ ในเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย

และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งการปฏิรูปประเทศและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เสนอแนวทางและความเห็นเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนเพื่อประโยชน์ ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอบหาข้อเท็จจริงของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกิจการอื่นที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน มอบหมาย ทั้งนี้ ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๙ ประกอบระเบียบวุฒิสภาว่าด้วย หลักเกณฑ์การตั้งอนุกรรมการ ซึ่งไม่ใช่กรรมการในคณะ พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งอนุกรรมการและที่ปรึกษา คณะอนุกรรมการ ประกอบด้วย

๑.๒.๑ ว่าที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ	ประธานคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๒ นายปัญญา งานเลิศ	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑.๒.๓ นายขวัญชาติ วงศ์ศุภรานันต์	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๑.๒.๔ นายอัปเดตุลาหิม มินซาร์	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สาม
๑.๒.๕ พลเอก ชัยณรงค์ แก้วกล้า	อนุกรรมการ
๑.๒.๖ นายทรงวุฒิ สายแก้ว	อนุกรรมการ
๑.๒.๗ นายนลิน ตั้งประสิทธิ์	อนุกรรมการ
๑.๒.๘ พลโท ภิญญา เข้มเพชร	อนุกรรมการ
๑.๒.๙ นายเมฆินทร์ เมธาวิกุล	อนุกรรมการ
๑.๒.๑๐ พลเอก วสุ เฟื่องสำราญ	อนุกรรมการ
๑.๒.๑๑ ว่าที่ร้อยตรี สานิต บุญยะวุฒกุล	อนุกรรมการ
๑.๒.๑๒ นายเสฐียรพงศ์ มากศิริ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒.๑๓ นายจรินทร์ สุนทรถาวรวงศ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๑๔ นายชวาล เหมมณฑารพ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๑๕ นายณรงค์ รักร้อย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๑๖ นายธีรารัง เจริญกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๑๗ นางสาวปุณณดา อิงคานนท์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๑๘ นายกองเอก วิชาศ รุจิวัฒน์พงศ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๑๙ พันตำรวจเอก เอกกร บุชบาบดินทร์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

๒. วิธีการพิจารณาศึกษา

๒.๑ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีการประชุมเพื่อพิจารณารายงานการพิจารณาการศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน ๒ ครั้ง

๒.๒ คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนมีการประชุมเพื่อพิจารณารายงานการพิจารณาการศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน ๑๔ ครั้ง

๒.๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีมติแต่งตั้งคณะทำงานศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาศึกษาข้อเท็จจริงและสภาพปัญหา รวมทั้งแนวทางการยกระดับการดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้าน จัดทำรายงานผลการพิจารณาการศึกษาและ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงเพื่อยกระดับการดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รวมทั้งดำเนินการเรื่องอื่นตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมอบหมาย คณะทำงานประกอบด้วย

๒.๓.๑	ว่าที่ร้อยตรี เชิดศักดิ์ จำปาเทศ	ประธานคณะกรรมการ
๒.๓.๒	นายปัญญา งานเลิศ	รองประธานคณะกรรมการ
๒.๓.๓	นายเสรี ศรีหะไตร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒.๓.๔	นายณรงค์ รักษ์ร้อย	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๒.๓.๕	นายณลิน ตั้งประสิทธิ์	คณะกรรมการ
๒.๓.๖	นายบุญลือ ธรรมธรรณรักษ์	คณะกรรมการ
๒.๓.๗	นายพิริยะ ฉันทดิลก	คณะกรรมการ
๒.๓.๘	นายไพรัตน์ เพชรยวน	คณะกรรมการ
๒.๓.๙	พลโท ภิญญู เข้มเพชร	คณะกรรมการ
๒.๓.๑๐	นายเมฆินทร์ เมธาวิกุล	คณะกรรมการ
๒.๓.๑๑	นายเสฐียรพงศ์ มากศิริ	คณะกรรมการและเลขานุการ
๒.๓.๑๒	นายฉัตรวิชัย หุ่นอิทธิดิษฐ์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒.๓.๑๓	นายศักรินทร์ ศรีสมวงศ์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒.๓.๑๔	นายสุระวุธ จันทร์งาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒.๓.๑๕	นายสุวดิษฐ์ วิชัยดิษฐ์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒.๓.๑๖	นายสุวัฒน์ สัจวงษ์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒.๔ คณะกรรมการธิการ คณะอนุกรรมการ และคณะกรรมการที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- ๒.๔.๑ บ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- ๒.๔.๒ บ้านหนองเต็ง หมู่ที่ ๖ ตำบลหัวถนน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๒.๔.๓ บ้านเขาตะแบก หมู่ที่ ๔ ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
- ๒.๔.๔ บ้านบึงหล่ม หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
- ๒.๔.๕ บ้านขอนทอง หมู่ที่ ๙ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓. ผลการพิจารณา

คณะกรรมการธิการขอรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยคณะกรรมการได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และคณะกรรมการศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ดำเนินการพิจารณาศึกษากรณีดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณา รายงานของคณะอนุกรรมการระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และรัฐวิสาหกิจ ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และคณะกรรมการศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว และได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็นรายงาน การพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ

จากการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการจึงขอเสนอรายงาน
การพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ โดยมีรายละเอียดตามรายงานทำนองนี้ เพื่อให้วุฒิสภาได้พิจารณา
หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ ขอให้โปรดแจ้งไปยัง
คณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาและดำเนินการตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ
และประชาชนสืบไป

พลเอก

(นิวัตร มีนะโยธิน)

เลขานุการคณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดิน
วุฒิสภา

บทสรุปผู้บริหาร

การพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา ครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รวมทั้งศึกษาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างและหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามมาตรา ๒๘ ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดว่า “ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ” นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ เรื่อง การจัดระเบียบการบริหารจัดการหมู่บ้านโดยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการตามแนวทางประชารัฐ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ขอบเขตหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชนในทุก ๆ มิติ และเพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงปรับปรุงบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และเพื่อให้มีการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา จึงได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อให้มีการปรับปรุงพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานได้เดินทางไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้ ๑) บ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทนมีย์ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๒) บ้านหนองเต็ง หมู่ที่ ๖ ตำบลหัวถนน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓) บ้านเขาตะแบก หมู่ที่ ๔ ตำบลหนองขาม อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยภูมิ ๔) บ้านบึงหล่ม หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ๕) บ้านหนองทอง หมู่ที่ ๙ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สภาพปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองฐานรากของประเทศดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของทุกหน่วยงานในพื้นที่หมู่บ้าน โดยผู้ที่จะได้รับประโยชน์หรือผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานคือประชาชนในหมู่บ้าน แต่ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินภารกิจของหน่วยงาน กลับขึ้นอยู่กับความร่วมมือและศักยภาพของประชาชนหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังนี้

๑. ปัญหาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชนในระดับตำบลและหมู่บ้านซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม หน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชนเป็นภารกิจที่มีจำนวนมาก จึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแนะให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตาม อาจเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับคณะกรรมการด้านอื่น ๆ หรือภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ หรือขาดความเชื่อมต่อหรือต่อเนื่องของผู้ใหญ่บ้านคนก่อนกับผู้ใหญ่บ้านที่รับตำแหน่งใหม่ ดังนั้น ประเด็นเรื่องภาวะผู้นำหรือศักยภาพการให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นปัญหาสำคัญ ที่ควรจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน (ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)) ในบทบาทผู้นำเข้มแข็ง มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่พร้อมให้ความร่วมมือ จริงใจ เสียสละ และยึดมั่นในจริยธรรม นอกจากนี้ควรสร้างความรับรู้ตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่อให้เข้าใจบทบาทและภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงดำเนินการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ระดับเยาวชนควบคู่กับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ด้วย เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและทำงานร่วมกันต่อไป

๒. ปัญหาราชการส่วนกลางไม่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นราชการส่วนกลาง ไม่กำหนดแผนงาน โครงการ หรือแนวทางการขับเคลื่อนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ขาดแรงจูงใจในการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

๓. ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอไม่ให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอขาดการสนับสนุนหรือไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอ ทำให้การขับเคลื่อนงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ขาดประสิทธิภาพ และไม่สามารถขับเคลื่อนงานในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้

๔. การสร้างอาสาสมัครของแต่ละส่วนราชการ/หน่วยงานในหมู่บ้าน

ปัจจุบันมีอาสาสมัครของหน่วยราชการอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยราชการทำหน้าที่ประสานงาน สื่อสารกับประชากรในหมู่บ้านโดยตรง ซึ่งไม่ได้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงอาจก่อให้เกิดการไม่บูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และไม่เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการ ดังนั้น จึงควรสำรวจอาสาสมัครของแต่ละส่วนราชการ/หน่วยงานในหมู่บ้าน และภารกิจของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างมีเอกภาพในการบริหารจัดการงานของหมู่บ้าน

๕. ความเชื่อมั่นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ปัจจุบันความซับซ้อนของหมู่บ้านและสภาพความเป็นชุมชนเมืองทำให้เกิดการไม่ยอมรับการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ด้วย ดังนั้น ในการสร้างความเชื่อมั่นในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยต้องทำให้กรรมการหมู่บ้านเกิดความภาคภูมิใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ยอมรับและเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในเชิงพื้นที่

๖. การปฏิบัติตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ มาตรา ๒๘ ตรีได้กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการบูรณาการการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านประกอบด้วยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒ และวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐมอบภารกิจในหมู่บ้านให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ปฏิบัติ และเป็นองค์กรส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในหมู่บ้าน โดยส่วนราชการกำหนดแผนพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) แผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นข้อมูลจัดทำคำของบประมาณของส่วนราชการ รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนดเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการเพื่อพัฒนาศักยภาพ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หน่วยงานต่าง ๆ ยังคงไม่ถือปฏิบัติตามในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น ควรมีการทบทวนและกำชับให้ดำเนินการตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

๗. ปัญหาโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำหนดโครงสร้างเป็นคณะทำงานด้านต่าง ๆ เช่น คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อม คณะทำงานด้านสาธารณสุข หรือคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าเป็นการรวมภารกิจต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ไม่ชัดเจนในการทำงาน

๘. ปัญหาการไม่มีคณะกรรมการในระดับนโยบาย

การไม่มีคณะกรรมการในระดับนโยบายส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

๙. ปัญหาระเบียบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ระเบียบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจไว้ในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ทำให้หน่วยงานราชการอื่น ๆ เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นของกระทรวงมหาดไทย จึงได้ดำเนินการตั้งอาสาสมัครของหน่วยงานเอง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนทั้งในด้านกลุ่มบุคคลและหน้าที่ ดังนั้น สมควรมีการยกระดับระเบียบกระทรวงมหาดไทยเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้มีความครอบคลุมอาสาสมัครอื่นให้สามารถเข้ามาบูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้

ข้อเสนอแนะแบ่งเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในระดับหมู่บ้าน

๑.๒ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นนโยบายหลักในการสร้างให้หมู่บ้านเข้มแข็ง โดยจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ครอบคลุม ๓ ระดับ ได้แก่

(๑) **ระดับรัฐบาล** มีรองนายกรัฐมนตรี (ฝ่ายความมั่นคง) เป็นประธานและปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นเลขานุการ

(๒) **ระดับกระทรวงมหาดไทย** มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานและอธิบดีกรมการปกครองเป็นเลขานุการ

(๓) **ระดับกรมการปกครอง** มีอธิบดีกรมการปกครองเป็นประธานและผู้อำนวยการสำนักปกครองท้องที่เป็นเลขานุการ

๑.๓ กระทรวงมหาดไทยควรปรับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็น “ผู้นำการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงระดับหมู่บ้าน”

กระทรวงมหาดไทยควรปรับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทุกหมู่บ้าน ให้เป็น “ผู้นำการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงระดับหมู่บ้าน” โดยมอบหมายให้นายอำเภอพร้อมภาคีเครือข่าย ไปถ่ายทอดแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เป็นกลไกแห่งการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงด้วยความรัก ความสามัคคี มีแรงปรารถนา และอุดมการณ์ที่แน่วแน่ ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่งของประชาชน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

๒. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

๒.๑ รัฐบาลควรยกระดับของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ควรยกระดับระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ไม่เฉพาะกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น และเพื่อให้ครอบคลุมอาสาสมัครอื่น ๆ ให้สามารถบูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้ รัฐบาลควรพิจารณาการจัดตั้งอาสาสมัครของส่วนราชการต่าง ๆ ว่ามีความซ้ำซ้อนกับบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือไม่ หากมีความซ้ำซ้อนก็ควรให้อาสาสมัครเหล่านั้นเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในฝ่ายต่าง ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อประโยชน์ในการบูรณาการและสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๖๕

๒.๒ รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

๒.๓ กระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างคณะทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ในปัจจุบัน

กระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างคณะทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ในปัจจุบันที่มีความหลากหลายและซับซ้อนกว่าเดิม โดยควรแยกคณะทำงานออกเป็นเฉพาะด้านมากขึ้นให้สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละกระทรวง เช่น คณะทำงานด้านสาธารณสุข คณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อม คณะทำงานด้านการศึกษา เป็นต้น

๒.๔ กระทรวงการคลังควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บริหารจัดการดำเนินการโครงการตามแผนพัฒนาหมู่บ้านได้

๒.๕ กรมการปกครองควรออกระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยเครื่องแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

กรมการปกครองควรออกระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยเครื่องแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และบ่งบอกถึงตัวตนความเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สังคมได้รับรู้ในวงกว้าง รวมทั้งเป็นสัญลักษณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ

๒.๖ ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒

ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้มีโครงสร้างเช่นเดียวกับโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน

๓. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

๓.๑ รัฐบาลควรยกระดับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นศูนย์กลางในการประสานงานของหมู่บ้าน

รัฐบาลควรยกระดับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นศูนย์กลางในการประสานงานของหมู่บ้าน โดยประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือแม้แต่ภาคเอกชนทราบว่าการจะเข้ามาดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ในหมู่บ้านต้องประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสภาพปัญหาและบริบทของหมู่บ้านเป็นอย่างดี การดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ที่มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างตรงจุดและรวดเร็วสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๖๕

๓.๒ องค์ประกอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครองควรดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอต้องกำกับดูแลให้ได้ผู้ที่มีความรู้ มีจิตอาสาได้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และต้องมีการปฏิบัติงานจริง

**๓.๓ การสร้างการรับรู้ ให้ความสำคัญกับการสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
เข้มแข็งแก่ส่วนราชการในจังหวัด**

กระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครองควรสั่งการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอจัดทำแผนการสร้างการรับรู้และให้เห็นความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นแผนงานหลักในยุทธศาสตร์จังหวัด เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตลอดจนการให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักหนุนเสริมการขับเคลื่อนภารกิจของแต่ละส่วนราชการในหมู่บ้าน โดยการจำลองแบ่งกลุ่มส่วนราชการให้เป็นหมู่บ้าน และจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ทุกส่วนราชการมีความเข้าใจในระบบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และสามารถเชื่อมประสานการปฏิบัติงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๔ ควรมีระบบการส่งต่องานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเข้มแข็ง

กรมการปกครองควรออกระเบียบว่าด้วยการมอบหมายงานในหน้าที่ระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านที่พ้นจากตำแหน่งกับผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ ให้ครอบคลุมการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ภายใต้การกำกับดูแลของนายอำเภอ เพื่อให้งานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๓.๕ กำหนดวิชาคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นวิชาหลักของหลักสูตรอบรมนายอำเภอของกรมการปกครอง

นายอำเภอเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เข้มแข็ง จึงควรกำหนดให้วิชาคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นวิชาหลักของหลักสูตรการฝึกอบรมนายอำเภอ ด้วยการเรียนการสอนแบบฝึกปฏิบัติจริง (Action Learning) สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งหลักสูตรอื่น ๆ ของกรมการปกครอง

๓.๖ กรมการปกครองต้องให้ความรู้ความเข้าใจกับกรรมการหมู่บ้านทุกคน

กรมการปกครองซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ต้องดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจกับกรรมการหมู่บ้านทุกคน รวมทั้งเตรียมความพร้อมให้เยาวชนในหมู่บ้าน โดยยึดถือเอารูปแบบโครงการของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มาดำเนินการกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ระดับเยาวชน เพื่อให้ความเข้าใจต่อบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตลอดจนควรให้จัดทำคู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

**๓.๗ ควรเน้นย้ำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้ความสำคัญกับภารกิจของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)**

ควรเน้นย้ำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้ความสำคัญกับภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายอำเภอควรจะต้องมอบหมายให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม และสนับสนุนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น เน้นย้ำให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เห็นถึงความสำคัญของการใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

๓.๘ จังหวัดและอำเภอควรสร้างกลไกการสื่อสารสังคมเชิงรุกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

จังหวัดและอำเภอควรสร้างกลไกการสื่อสารสังคมเชิงรุกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อสื่อสารให้คนในหมู่บ้าน ชุมชน และสังคม รับทราบถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมภายในหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น และทำให้สังคมรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

๓.๙ จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสร้างความเข้าใจให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเชื่อมโยงกับแผนในทุกระดับและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

๓.๑๐ จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมในสังคม โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบหน้าที่และอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว นอกจากจะเป็นการลดความขัดแย้งในหมู่บ้านแล้วยังสามารถช่วยลดปัญหาคดีชั้นศาลได้

๓.๑๑ นายอำเภอควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้ง ๗ ภาคในพื้นที่

นายอำเภอควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น “คณะรัฐมนตรีประจำหมู่บ้าน” สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้ง ๗ ภาคในพื้นที่ ได้แก่ ภาคผู้นำศาสนา ภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และภาคสื่อสารมวลชน เพื่อช่วยกันวิเคราะห์ ช่วยกันปฏิบัติ ช่วยกันสื่อสาร และช่วยระดมทรัพยากรในพื้นที่นำมาพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในการประสานภาคีเครือข่ายทั้ง ๗ ภาคีเปรียบเสมือนเป็น “โซ่ข้อกลาง” เชื่อมร้อยการทำงานของทุกภาคีเครือข่ายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อ “สานพลัง” ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

๓.๑๒ สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย และชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ควรเป็นเจ้าภาพสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย และชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ระดับจังหวัด/อำเภอ ควรเป็นเจ้าภาพสร้างความเข้มแข็งให้แก่

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยการจัดทำแผนปฏิบัติ (Action Plan) เพื่อขับเคลื่อนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๓.๑๓ หมู่บ้านควรมีหัวหน้าคุ้มบ้าน

คุ้มบ้านมีความสำคัญต่อการสร้างหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละครอบครัวในคุ้มบ้านเป็นไปอย่างใกล้ชิด รวดเร็ว เมื่อทุกคุ้มบ้านมีสันติสุขจะส่งผลให้หมู่บ้านมีสันติสุขไปด้วย ดังนั้น จึงควรหาบุคคลที่คนในคุ้มบ้านให้ความเคารพ และมีจิตอาสาเสียสละเป็นหัวหน้าคุ้มบ้าน และจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) โดยให้หัวหน้าครอบครัวทุกครัวเรือนเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการคุ้มบ้านให้มีสันติสุข

๓.๑๔ กรรมการหมู่บ้าน ควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นบุคคลผู้เต็มเต็มให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ใช่เพียงดำเนินการเลือกเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด แต่จะต้องดำเนินการให้ได้ผู้ที่มีความรู้ มีจิตอาสาเสียสละ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

๓.๑๕ การแบ่งหน้าที่ของคณะทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อรองรับการขับเคลื่อนภารกิจของทุกกระทรวง

หมู่บ้านเป็นพื้นที่ปฏิบัติตามภารกิจของทุกกระทรวง การปฏิบัติภารกิจของกระทรวงต่าง ๆ จะบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรในการปฏิบัติตามภารกิจ แต่เนื่องจากการแบ่งคณะทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็น ๖ คณะ แต่ละด้านจะต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ ทำให้ไม่สามารถกำหนดให้ชัดเจนได้ว่าจะให้งานตามภารกิจของแต่ละกระทรวงอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลใด ดังนั้น จึงสมควรแบ่งคณะทำงานแต่ละด้าน ให้รับผิดชอบงานตามภารกิจของแต่ละกระทรวง โดยให้อาสาสมัครของแต่ละกระทรวงเข้าเป็นคณะทำงานในด้านที่เกี่ยวข้อง

๓.๑๖ กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน

เจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน คือ เพื่อให้หมู่บ้านมีงบประมาณในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านได้ กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านจึงมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของหมู่บ้าน โดยเฉพาะในยามที่หมู่บ้านเผชิญกับวิกฤติที่ร้ายแรง เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19) อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงปรากฏว่าในปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนหลายประเภท โดยแต่ละประเภทมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้ทุกกองทุนเป็นมาตรฐานเดียว จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งกองทุนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๓.๑๗ การจัดตั้งกฎหมายหมู่บ้าน (ธรรมนูญหมู่บ้าน)

การจัดตั้งกฎหมายหมู่บ้านมีความสำคัญต่อการสร้างหมู่บ้าน ทำให้คนไม่ละเมียดต่อกฎหมาย รู้จักหน้าที่ของตนเอง อย่างไรก็ตาม กฎหมายบ้านเป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้าน ดังนั้น เพื่อให้เห็นว่ากฎหมายบ้านมีความสำคัญ จึงสมควรเรียกกฎหมายบ้านว่า “ธรรมนูญหมู่บ้าน” เพื่อให้สอดคล้องกับ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

๓.๑๘ คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชน คือ ผู้สืบทอดอนาคตของประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการอบรมให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกเป็นคนดี รักชาติ จงรักภักดี การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและเยาวชนจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญของการปกครอง การพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข เกิดแรงบันดาลใจ พร้อมทั้งจะสืบสานการสร้างหมู่บ้านให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน

บทส่งท้ายสู่ความสำเร็จ หมู่บ้านคือรากแก้วของประเทศ หากไม่มีรากแก้วที่แข็งแรงต้นไม้ก็ไม่อาจอยู่ หากไม่มีหมู่บ้านที่แข็งแรง ประเทศไทยย่อมไม่อาจอยู่ได้ หมู่บ้านคือเสาเข็มค้ำยันความมั่นคงของประเทศ ไม่ว่าจะประเทศจะเผชิญกับวิกฤติหรือภัยคุกคามที่รุนแรงเพียงใด หากมีหมู่บ้านเป็นเสาเข็มที่แข็งแรงจะสามารถคลี่คลายวิกฤติต่าง ๆ ให้ผ่อนคลายลงและสิ้นสุดไปในที่สุด

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงเป็นสภาผู้นำประชาธิปไตยหมู่บ้านที่สมบูรณ์ เป็นองค์กรผู้พลิกสถานการณ์ที่มีศักยภาพในการจัดการตนเอง ทั้งในด้านการปกครอง การบริหาร และการพัฒนาสร้างให้หมู่บ้านเป็นฐานรากที่แข็งแรง เป็นสารพันธุกรรมที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญผาสุกอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

เพื่อให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น และเพื่อให้ครอบครัวอาสาสมัครอื่น ๆ ให้สามารถบูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้ ควรยกระดับระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

สารบัญ

	หน้า
รายงานการพิจารณาศึกษา	ก - ง
บทสรุปผู้บริหาร	จ - ฐ
คำนำ	
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๕
๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา	๕
๑.๔ วิธีดำเนินการศึกษา	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ความเป็นมาของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	๗
๒.๒ โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ และภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	๗
๒.๒.๑ โครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	๗
๒.๒.๒ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	๗
๒.๒.๓ หน้าที่ของคณะทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	๘
๒.๓ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ และหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	๙
๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๕ ข้อมูลจากการลงพื้นที่	๑๔
บทที่ ๓ บทวิเคราะห์	๓๑
บทที่ ๔ สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
๔.๑ สรุปผลการศึกษา	๓๓
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๓๓
๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๓๓
๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย	๓๔
๔.๒.๓ ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ	๓๕
๔.๓ บทส่งท้ายสู่ความสำเร็จ	๓๘

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม

หน้า

๓๙

ภาคผนวก

คำสั่งคณะกรรมการธิการการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา
เรื่อง คณะทำงานศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

คำนำ

คณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดินวุฒิสภา มีหน้าที่และอำนาจพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาข้อเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหาร ราชการแผ่นดินส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การพัฒนาระบบราชการ การผังเมือง และการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บท ภายใต้อุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการได้พิจารณา ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริงและให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะ เชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย และข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติของการดำเนินงานของคณะกรรมการ หมู่บ้าน (กม.)

บัดนี้ คณะกรรมการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้จัดทำรายงาน การพิจารณาศึกษา เรื่อง การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้ จะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาท ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ตลอดทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ของประเทศชาติและประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน ต่อไป

คณะกรรมการการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

๑.๑.๑ ความเป็นมา

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างและหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามมาตรา ๒๘ ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติว่า ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็น ประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย การดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมาย การประนีประนอมข้อพิพาท การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายในหมู่บ้าน การรักษาสาธารณสุขสมบัติของหมู่บ้าน รวมทั้งการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และภัยอันตรายของหมู่บ้าน

(๒) จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การประสานโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะทำงานต่าง ๆ การรวบรวมและจัดทำข้อมูลของหมู่บ้าน

(๓) การดำเนินการส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

(๔) การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ยากจน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข

(๕) การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญา และวัฒนธรรม

นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ เรื่อง การจัดระเบียบการบริหารจัดการหมู่บ้านโดยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการตามแนวทางประชารัฐ ดังนี้

(๑) ให้อาสาสมัคร มวลชนเครือข่าย หรือมวลชนซึ่งเรียกชื่ออื่นใดที่ส่วนราชการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะมิใช่กฎหมายหรือระเบียบรองรับหรือไม่ก็ตาม ร่วมเป็นคณะทำงานหรืออนุกรรมการในด้านต่าง ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

(๒) ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ที่จัดทำโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการวางแผนพัฒนาในระดับ ต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายของส่วนราชการ

(๓) ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณากำหนดแผนงานโครงการกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

(๔) ให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีเป็นค่าใช้จ่ายในการอำนวยความสะดวก ตามภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

(๕) ให้กระทรวงมหาดไทยแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและบูรณาการนโยบาย งบประมาณ การวางแผนและจัดทำ แผนพัฒนาหมู่บ้าน สร้างการมีส่วนร่วมการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

(๖) ให้กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ทำหน้าที่บูรณาการ ขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้มีประสิทธิภาพ และกำหนดหลักสูตรกลาง เพื่อใช้ฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

(๗) ให้กระทรวงมหาดไทยแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เปิดบัญชีของหมู่บ้านที่สามารถรองรับงบประมาณ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่น ๆ ในกรณีที่มีอบการกิจให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอน แนวทางที่หน่วยสนับสนุนงบประมาณกำหนด

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ขอบเขตหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งรัฐบาล ได้ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในหมู่บ้าน ชุมชน ในทุก ๆ มิติ และเพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงปรับปรุงบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และเพื่อให้มีการบูรณาการ การทำงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา จึงได้ศึกษาและ รวบรวมข้อมูลเพื่อให้มีการปรับปรุงพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๑.๒ ความสำคัญของหมู่บ้าน

หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองประเทศที่สำคัญที่สุด ประเทศไทยมีหมู่บ้านทั้งหมด ๗๕,๐๘๖^๑ หมู่บ้าน เป็นพื้นที่รองรับการดำเนินการทุกกิจกรรมสำคัญของประเทศตามนโยบาย และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลผ่านภารกิจของแต่ละกระทรวง หน่วยงาน องค์กรภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้ง การเลือกตั้งทุกประเภท ประชากรมากกว่าร้อยละ ๘๐ ของประเทศ มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ สถานภาพของหมู่บ้าน จึงสะท้อนถึงสถานภาพการพัฒนาประเทศ หมู่บ้านจึงเป็นฐานรากการพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญ ผาสุกอย่างมั่นคงและยั่งยืน

^๑ กรมการปกครอง, 'ข้อมูลพื้นฐานการปกครองท้องถิ่น' (กรมการปกครอง, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๓) <<https://multi.dopa.go.th>> สืบค้นเมื่อ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๕.

๑.๑.๓ ความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

การบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มีรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรบริหารประเทศ สำหรับหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรบริหารหมู่บ้าน จึงกล่าวได้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีสถานะเสมือนเป็นรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน โดยมีหมู่บ้านที่มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน ๗๔,๗๐๙ หมู่บ้าน และมีจำนวนกรรมการหมู่บ้าน ๑,๒๑๐,๘๓๕ คน

การดำเนินกิจกรรมสำคัญตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของทุกภาคส่วนทั้งภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรเอกชน ล้วนมีหมู่บ้านเป็นพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งความสำเร็จของกิจกรรมสำคัญดังกล่าวต้องจัดทำเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในการจัดทำบูรณาการและขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้านให้บรรลุผลสำเร็จ หากมีการจัดตั้งองค์กรบริหารหมู่บ้านเพิ่มขึ้นใหม่ โดยจะมีกฎหมายรองรับหรือไม่ก็ตาม เท่ากับว่าหมู่บ้านมีรัฐบาลบริหารมากกว่า ๑ คณะย่อมส่งผลให้ขาดเอกภาพ เกิดความขัดแย้ง ไม่ชอบด้วยหลักการสากล ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกล้วนแต่มีรัฐบาลเดียวบริหารประเทศ ไม่มีประเทศใดที่มีสองรัฐบาล เว้นแต่ประเทศนั้นจะแบ่งแยกการปกครอง ดังนั้น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงเป็นเสมือนรัฐบาลหมู่บ้านที่ชอบด้วยกฎหมายและหลักการสากลเพียงองค์กรเดียว

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่มีฐานรากทางจิตใจที่เข้มแข็ง กล่าวคือ มีความผูกพันเสมือนคนครอบครัวเดียวกัน มีความเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนา จารีตประเพณีอันทรงคุณค่าดีงาม แม้นในอดีตกรรมการหมู่บ้านจะมีเพียง ๒ ตำแหน่ง คือ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แต่เนื่องจากสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมแห่งความผูกพัน เมตตา และกตัญญูรู้คุณ ประกอบกับผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคือผู้ที่ชาวบ้านศรัทธาเชื่อถือ ด้วยเป็นผู้มีจิตใจที่กล้าหาญในการสร้างความสงบสุข ป้องกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีจิตอาสาทุ่มเทเสียสละ ดูแลทุกข์สุขของประชาชนและพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดความสันติสุข คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านในอดีต จึงมีความเข้มแข็งสามารถสร้างหมู่บ้านให้เกิดความสงบสุข เป็นฐานรากที่แข็งแกร่งในการปกครองและพัฒนาประเทศ ปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นน้อยลง

สภาพสังคมประเทศไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก จากสังคมที่มีจิตใจยึดมั่นในจารีตประเพณี ศีลธรรมอันดีงาม มีความผูกพันฉันพี่น้องครอบครัวเดียวกัน เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมดังต่อไปนี้

(๑) การประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมการค้าและอุตสาหกรรม จึงมีการย้ายถิ่นฐานที่อยู่จากหมู่บ้านเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดศูนย์กลางการค้าและอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการละทิ้งไม่ให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรกรรมที่เป็นฐานรากของการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(๒) วิธีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงจากการมีจิตสำนึกยึดมั่นในศีลธรรมอันดีงามและดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงเป็นการยึดมั่นในการแสวงหาเงินและสิ่งอำนวยความสะดวก

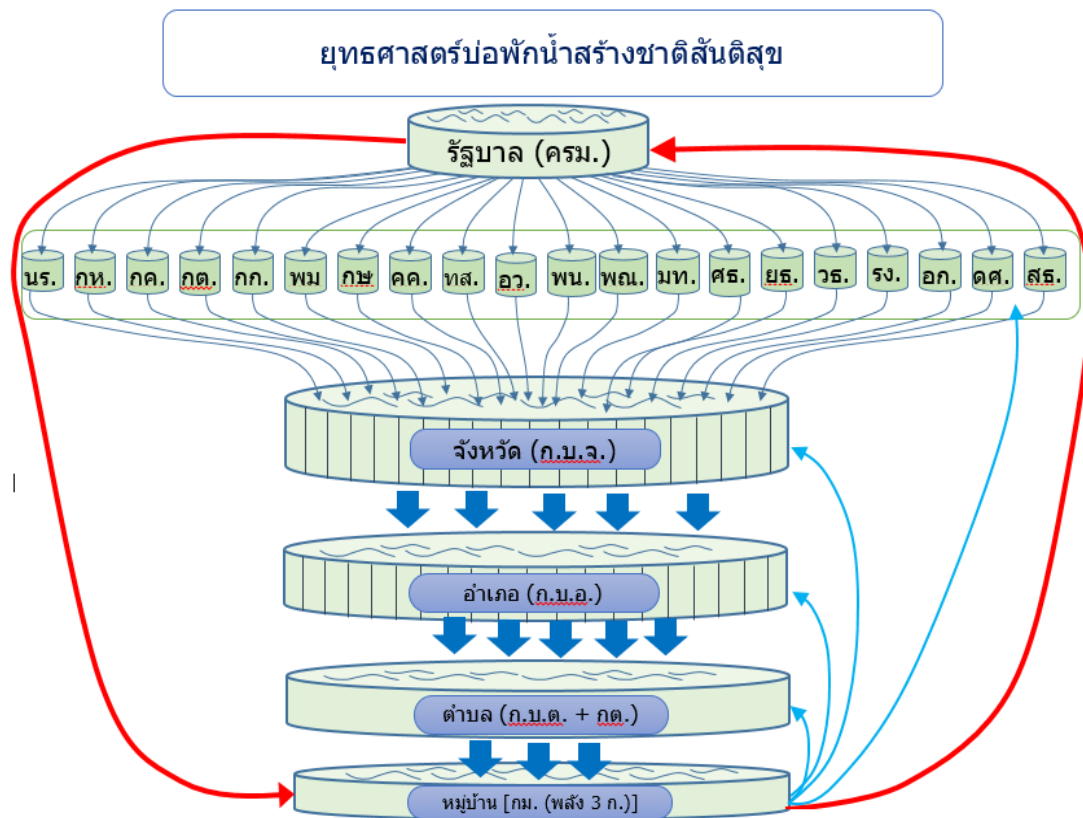
(๓) ความผูกพันทางสังคมเปลี่ยนแปลงจากจิตสำนึกความเป็นครอบครัวเดียวกัน ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความกตัญญูรู้คุณ เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ ความกตัญญูลดน้อยลง ความแตกแยกทางสังคมเพิ่มมากขึ้น

(๔) เทคโนโลยีการสื่อสารเปลี่ยนแปลงจากสังคมสังสรรค์ สื่อสารด้วยการพูดคุยพบหน้า ค่าตากันเป็นสังคมการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นช่องทางพูดคุยกัน ส่งผลให้ความผูกพันทางสังคมลดน้อยลง และใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็น

(๕) องค์ความรู้ทางวิชาการและทางการเมืองการปกครอง ปัจจุบันคนไทยได้รับความรู้ดังกล่าวจากต่างประเทศ ทั้งจากการเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือศึกษาเรียนรู้ผ่านทางระบบออนไลน์ ส่งผลให้เกิดความคิด ความเชื่อ และความเห็นต่างทางการเมืองการปกครอง

(๖) การกระจายอำนาจการปกครอง ในอดีตประเทศไทยการปกครองประเทศมีเฉพาะการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่ปัจจุบันมีการกระจายอำนาจการปกครองไปยังราชการส่วนท้องถิ่นด้วย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล ได้แก่ เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีผลกระทบต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

(๗) การเพิ่มขึ้นของชุมชนเมือง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากฐานการค้าและอุตสาหกรรม ส่งผลถึงการขยายตัวของชุมชนเมือง ได้แก่ หมู่บ้านจัดสรร และอาคารชุดคอนโดมิเนียม ซึ่งมีการบริหารจัดการโดยนิติบุคคลและคณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรร บทบาทในการเข้าไปดูแลหมู่บ้านจัดสรรของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่มีหมู่บ้านจัดสรรหรืออาคารชุดตั้งอยู่ในพื้นที่ จึงลดน้อยลงหรือไม่มีบทบาท ยิ่งมีความเจริญเติบโตของชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น บทบาทความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ลดลงแม้ว่าความเป็นหมู่บ้านยังคงอยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง จึงมีการปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘ ตรี

ที่มา : คณะทำงานศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริงและให้มีประสิทธิภาพ
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา

๑.๓.๑ ขอบเขตการศึกษาจากงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๑.๓.๑.๑ กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย
 - (๑) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗
 - (๒) ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒
 - (๓) ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑
 - (๔) ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประณีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๐
 - (๕) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒ เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
 - (๖) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ เรื่อง การจัดระเบียบการบริหารจัดการหมู่บ้านโดยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการตามแนวทางพระราชรัฐ

๑.๓.๑.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๑.๓.๒ ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ดังนี้

- ๑.๓.๒.๑ บ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- ๑.๓.๒.๒ บ้านหนองเต็ง หมู่ที่ ๖ ตำบลหัวถนน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๑.๓.๒.๓ บ้านเขาตะแบก หมู่ที่ ๔ ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
- ๑.๓.๒.๔ บ้านบึงหล่ม หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร
- ๑.๓.๒.๕ บ้านขอนแก่น หมู่ที่ ๙ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔ วิธีดำเนินการศึกษา

- ๑.๔.๑ คณะทำงานศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการพิจารณาศึกษาโดยจัดการประชุมเพื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๔.๒ ศึกษาเอกสาร ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง มติคณะรัฐมนตรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๔.๓ สรุปผลการศึกษา จัดทำรายงาน เพื่อเผยแพร่และนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทราบถึงปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๑.๕.๒ ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

๑.๕.๓ เสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกให้ทำหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑

หมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และหมู่บ้านนั้น ไม่ต้องห้ามการมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยเทศบาล

อาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง (อพป.) หมายถึง คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๑๘

ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) หมายถึง ประชาชนหรือราษฎรอาสาสมัครในพื้นที่ ที่ผ่านการฝึกอบรมและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน โดยได้รับการแต่งตั้งจากนายอำเภอให้ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน และให้เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความเป็นมาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

โครงสร้างทางการปกครองของไทยที่เล็กที่สุด และสำคัญที่สุด คือ หมู่บ้าน ซึ่งประเทศไทยมีทั้งหมด ๗๕,๐๘๖ หมู่บ้าน และยังเป็น “จุดแตกหัก” ของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในทุกมิติต้องเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้แล้ว ประเทศไทยของเราก็จะมีรากฐานที่แข็งแกร่งและเป็นพลังที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศในทุกมิติ เพื่อให้หมู่บ้านมีกลไกที่สำคัญ ทำหน้าที่บริหารจัดการหมู่บ้าน ให้เกิดเอกภาพและเข้มแข็ง ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘ ตรี กำหนดโครงสร้างและหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้มีโครงสร้างที่ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนในหมู่บ้านและกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจให้มีความชัดเจน โดยมีเป้าหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักรับผิดชอบบูรณาการขับเคลื่อนงาน โครงการ/กิจกรรมของทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการของหมู่บ้านมีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อน ซึ่งจะส่งผลให้ประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณ

นอกจากหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่คอยทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิภาพมากขึ้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือ กม. เป็นผู้เสนอแนะและให้คำปรึกษาผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ถือเป็นกลไกของหมู่บ้านที่ใกล้ชิดประชาชน รู้และเข้าถึงข้อมูล สภาพพื้นที่ปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านดีที่สุด โดยมีโครงสร้างและหน้าที่อำนาจที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม และครอบคลุมการทำงานในทุกมิติของหมู่บ้าน เสมือนเป็น “คณะรัฐมนตรีประจำหมู่บ้าน”

๒.๒ โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ และภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๒.๒.๑ โครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้เสนอแนะและให้คำปรึกษาผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ จึงถือได้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เกิดขึ้นมาพร้อมกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยเริ่มแรกกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่น้อยกว่า ๒ คน แต่ปัจจุบันกรมการปกครองได้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗ ในเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยยึดหลัก “การบูรณาการคน และบูรณาการงานในหมู่บ้าน” ประกอบด้วย

๒.๒.๒ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมายหรือผู้ใหญ่บ้านร้องขอ รวมทั้งเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบ

ในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นั้น ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องเน้นให้ “ทำงานเป็นทีม” โดยให้เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

๒.๒.๒.๑ หน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้าน เป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

๒.๒.๒.๒ ทำหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อลดปัญหาข้อพิพาทในหมู่บ้าน รวมทั้งให้คนในหมู่บ้านสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

๒.๒.๒.๓ ทำงานตามที่นายอำเภอมอบหมาย กรณีที่นายอำเภออาจมีภารกิจหรือมีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงจะทำให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จนายอำเภอก็จะมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ช่วยเหลือทำงานนั้น ๆ เช่น การเฝ้าระวังและป้องกันโรคที่แพร่ระบาด การเฝ้าระวังเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเพื่อไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เป็นต้น

๒.๒.๒.๔ การทำงานตามที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ กรณีที่ผู้ใหญ่บ้านอาจจะมียานอื่นที่จะต้องทำ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมาย และไม่สามารถที่จะทำงานนั้น ๆ คนเดียวได้ จึงต้องร้องขอให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ช่วยเหลือ เช่น การสำรวจข้อมูลที่ต้องเข้าถึงทุกครัวเรือน การขอรับบริจาคในงานบุญประเพณีหรืองานประจำปีของหมู่บ้าน เป็นต้น

๒.๒.๒.๕ การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านโดยแบ่งออกเป็น ๒ กรณี ดังนี้

(๑) ในกรณีที่หมู่บ้านนั้นมีแผนอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นแผนที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานใดที่ได้ทำขึ้นในหมู่บ้านไม่ว่าจะเรียกว่า แผนชุมชน แผนชีวิตชุมชน หรือแผนชุมชนพึ่งตนเอง หรือเรียกชื่ออย่างอื่น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ก็จะมีหน้าที่ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อรวบรวมแผนทุกแผนให้เป็นแผนเดียวกันเรียกว่า “แผนพัฒนาหมู่บ้าน”

(๒) กรณีที่หมู่บ้านยังไม่มีแผนใด คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ก็จะมีหน้าที่ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านบูรณาการจัดทำ “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” ขึ้นใหม่

๒.๒.๒.๖ การบริหารจัดการกิจกรรมในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วนภารกิจข้อนี้เป็นภารกิจสำคัญ เนื่องจากตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นมุ่งให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในหมู่บ้านเปรียบเสมือนเป็น “คณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน” ดังนั้น ไม่ว่าหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามที่มีภารกิจ โครงการ หรือกิจกรรมที่จะต้องทำในหมู่บ้าน จะต้องประสานผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน

๒.๒.๓ หน้าที่ของคณะทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

นอกจากคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จะมีหน้าที่ตามมาตรา ๒๘ ตี ๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ยังกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) แบ่งออกเป็นคณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย ดังนี้

๒.๒.๓.๑ ด้านอำนวยการ มีหน้าที่ในด้านงานธุรการ การจัดเก็บเอกสารต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การจัดประชุม เช่น การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) การประชุมหมู่บ้านฯ การรับจ่ายและเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ข่าวสารสร้างความเข้าใจกับประชาชน การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่าง ๆ ทั้ง ๗ คณะ การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะทำงานในรอบปีว่ามีผลงานในเรื่องใดบ้าง หรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

๒.๒.๓.๒ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยยึดหลักกฎหมาย ความมีเหตุผล และสันติวิธี ปฏิบัติตามเสียงข้างมาก รับฟังเสียงข้างน้อย มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคม เสียสละและรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม การส่งเสริมดูแลให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของหมู่บ้าน การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย และการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สิน อันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง ป่าชุมชน เป็นต้น การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน ทั้งภัยที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น พายุ โคลนถล่ม น้ำท่วมฯ และภัยจากการกระทำของมนุษย์ เช่น โจรปล้น ลักทรัพย์ การก่อความไม่สงบ เป็นต้น

๒.๒.๓.๓ ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีหน้าที่การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การประสานจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับคณะทำงานด้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินการหรือขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรวบรวมจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้านและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน

๒.๒.๓.๔ ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ มีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาด เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน หรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

๒.๒.๓.๕ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข มีหน้าที่พัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ รวมถึงการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข

๒.๒.๓.๖ ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาของหมู่บ้าน หรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

๒.๒.๓.๗ ด้านอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่

๒.๓ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ และหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน

๒.๓.๑ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

๒.๓.๒ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑

๒.๓.๓ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับ อำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒

๒.๓.๔ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๐

๒.๓.๕ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒ เรื่อง แนวทางปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๒.๓.๖ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ การจัดระเบียบการบริหารจัดการหมู่บ้านโดยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการตามแนวทางประชารัฐ

๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และคณะ^๒ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลไกขับเคลื่อนประชารัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นับเป็นกลไกที่มีศักยภาพและความพร้อมในการสนับสนุนตามนโยบาย“ประชารัฐ” ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตาม หากมีการปรับปรุงภารกิจและบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้มีความชัดเจน เช่น การจัดทำแผนระดับอำเภอและจังหวัด สนับสนุนอำเภอให้เป็นกลไกในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนและขับเคลื่อนนโยบายระดับพื้นที่เพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานเครือข่ายและระบบอาสาสมัครในระดับชุมชนจะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๔.๒ สมภพ เผือกผ่อง และคณะ^๓ ได้ศึกษาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านกับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ กรณีศึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) บ้านใหม่ หมู่ที่ ๔ ตำบลดอนก่า อำเภอศรีนครบุรี จังหวัดชัยนาท โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

ด้านบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลตามระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ไว้ เช่น พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘ ตรี และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด การบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินการในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วนและการแบ่งภารกิจการร่วมรับผิดชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ออกเป็นด้านต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ ซึ่งได้ศึกษา ๒ โครงการสำคัญ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนและแสดงบทบาทตามที่คู่มือได้กำหนดไว้ แต่มีบทบาทที่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ส่วนใหญ่แสดงออกและมีได้มีกำหนดไว้ในคู่มือโครงการ คือ การประสานงาน

^๒ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และคณะ การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลไกขับเคลื่อนประชารัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑), ๑๑ - ๑๔.

^๓ สมภพ เผือกผ่อง และคณะ บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านกับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ กรณีศึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) บ้านใหม่ หมู่ที่ ๔ ตำบลดอนก่า อำเภอศรีนครบุรี จังหวัดชัยนาท (๒๕๖๒) บัณฑิตศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑, ๑ - ๑๖.

สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ซึ่งถือเป็นบทบาทที่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดดเด่นและทำได้ค่อนข้างดีกว่าหน่วยงานอื่น เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมีความรู้จกมกค้กับชาวบ้านเป็นอย่างดีทำให้การประสานงานเรื่องต่าง ๆ เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว สามารถชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านได้ง่าย

ด้านการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ส่วนใหญ่เห็นว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ ได้แก่ รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐควรจัดให้มีเงินเดือน เบี้ยเลี้ยง หรือค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และเพิ่มความสะดวกในการเดินทางมาปฏิบัติหน้าที่และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) บางคนเห็นว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ ได้แก่ รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ควรจัดให้มีการอบรมเพิ่มเติมความรู้ให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ด้วย เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ ในพื้นที่

๒.๔.๓ ภูมิภาคที่ พิทักษ์เชื่อนขันธ และคณะ^๔ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น มกราคม ๒๕๖๒ ยุทธศาสตร์สันติสุข ๙ ดี ตัวแบบ (Model) และระบบปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเอง แบบบูรณาการของหมู่บ้าน / ชุมชน : ฐานรากสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชาติ ในการขับเคลื่อนปัจจัยดีที่ ๙ : การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) / ชุมชนเมือง (กชช.) นอกเหนือจากกฎหมายจะกำหนดให้หมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่พี่น้องประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งมีกฎหมายอยู่หลายฉบับแล้ว พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๔๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยยึดหลักการบูรณาการคน และบูรณาการงานในหมู่บ้าน ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเสมือนเป็นคณะรัฐมนตรีของหมู่บ้าน ให้เกิดเอกภาพและก่อประโยชน์สูงสุดต่อพี่น้องประชาชน ดังคำขวัญที่ว่า “ประเทศต้องมีรัฐบาล หมู่บ้านต้องมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)” ทั้งนี้ ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้าน องค์กรประกอบ โครงสร้างและหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะทำงานด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเชื่อมโยงกับส่วนราชการระดับจังหวัด อำเภอและตำบล ซึ่งเป็นตัวแทนของทุกกระทรวง ทบวง กรม ไว้อย่างชัดเจน ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในหลายฉบับ ดังนั้น การพัฒนาและแก้ปัญหาของประเทศ โดยเฉพาะระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่ ๗๕,๐๘๖ หมู่บ้าน จะต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างประชาชนให้เป็นพลเมือง (ผู้ที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของแผ่นดิน รู้จักหน้าที่และสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อร่วมกันพัฒนาและรักษาประโยชน์ของส่วนรวม) โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในระดับหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนเมือง (กชช.) เป็นองค์กรหลักในระดับชุมชนเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้จัดทำและนำตัวแบบการบริหารจัดการรายกรณี (Burirum Case Management Model: BCM Model)

^๔ ภูมิภาคที่ พิทักษ์เชื่อนขันธ และคณะ, ยุทธศาสตร์สันติสุข ๙ ดี ตัวแบบ (Model) และระบบปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเอง แบบบูรณาการของหมู่บ้าน / ชุมชน : ฐานรากสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชาติ (๒๕๖๒) สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๑ - ๔๗.

และธรรมนูญหมู่บ้านและชุมชนเมืองสันติสุข ๙ ดี มาใช้ในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกันกับทุกส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภารกิจต่าง ๆ

ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นั้น จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการตามกรอบหลายด้าน เช่น การจัดโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) ตามกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลานเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการรายกรณี (Burirum Case Management Model: BCM Model) ขับเคลื่อนกระบวนการบริหาร ใช้คณะทำงานระดับจังหวัด/อำเภอ คณะเสนาธิการต่าง ๆ เป็นพี่เลี้ยง การเพิ่มศักยภาพให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน การสร้างระบบทายาท (กม.น้อย และปลัดหมู่บ้าน) เพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี หมวดที่ ๑๐ ว่าด้วยดีที่ ๙ การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (๔ ข้อ) ประกอบด้วย ด้านกรรมการหมู่บ้านและกรรมการคุ้มบ้าน กรรมการหมู่บ้านฝ่ายเยาวชน การแต่งตั้งปลัดหมู่บ้าน (ปบ.) การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชาคม (๓ ข้อ) ด้านการอำนวยความสะดวกของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน ๓ ข้อ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน (๔ ข้อ) ด้านการสร้างความสำเร็จในการวางแผนและการพัฒนาหมู่บ้าน “บันไดสู่ความสำเร็จ ๗ ขั้น” (๑ ข้อ) และที่เด่นชัดที่สุดในการใช้ตัวแบบและระบบปฏิบัติการสันติสุข ๙ ดี จนประสบผลสำเร็จ ถือเป็นหมู่บ้านต้นแบบแห่งการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเองได้อย่างสมบูรณ์แบบเป็นอย่างมาก คือ หมู่บ้านเจริญสุข หมู่ ๑๒ ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งผลจากการขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์สันติสุข ๙ ดี อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า ๔ ปี นับแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ เป็นต้นมา ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ หมู่บ้านเกิดความสงบ ประชาชนมีความสุข เห็นมรรคผลชัดเจน ปัญหาและสถิติของปัญหาในทุก ๆ ด้านในอดีต ลดลงเป็นศูนย์ (0) ในหลายด้าน หรือเกือบเป็นศูนย์ (0) ในบางด้าน สันติสุข ๙ ดี เปรียบเสมือนวัคซีนหรือภูมิคุ้มกันของหมู่บ้าน ที่ทำให้หมู่บ้านและประชาชนมีความเท่าทันและปรับตัวได้ กับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากภายนอก สันติสุข ๙ ดี ทำให้ประชาชนและหมู่บ้านมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้ โดยไม่ต้องหวังหรือรอการพึ่งพิงจากภาครัฐหรือจากภายนอก เหมือนเช่นที่ผ่านมาในอดีต ตลอดจนผู้ใหญ่บ้านและตัวแทนหมู่บ้าน ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นผลจากความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) (ดีที่ ๙) และความเข้มแข็ง รวมทั้งการเอาจริงเอาจังกับการขับเคลื่อนแผนงานและกิจกรรมตามธรรมนูญหมู่บ้าน ดีที่ ๕ (สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์)

๒.๔.๔ นิติพล ธาระรูป^๕ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้ทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปเรือนจำและกระบวนการคืนผู้ต้องขังสู่ชุมชนของเรือนจำอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ผลการวิจัย พบว่ามีการนำระบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มาใช้ในเรือนจำ ซึ่งเป็นเรือนจำแห่งเดียวของประเทศไทยที่ใช้อย่างเป็นรูปธรรม มีการบริหารเรือนจำโดย “คณะกรรมการหมู่บ้านนารายณ์สันติสุข” แบ่งพื้นที่ทางกายภาพของเรือนจำ เป็น ๔ คุ้มบ้าน ตามแดนเรือนนอน คือ คุ้มนารายณ์สันติสุข ๑ (เรือนนอนชาย ๑) คุ้มนารายณ์สันติสุข ๒ (เรือนนอนชาย ๒) คุ้มนารายณ์สันติสุข ๓ (เรือนนอนชาย ๓) คุ้มนารายณ์สันติสุข ๔ (เรือนนอนหญิง) “คณะกรรมการหมู่บ้านนารายณ์สันติสุข” เป็นคณะเจ้าหน้าที่

^๕ นิติพล ธาระรูป, โครงการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปเรือนจำ และกระบวนการคืนผู้ต้องขังสู่ชุมชนสันติสุข มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วย (๑) ปลัดหมู่บ้าน ๑ คน เป็นเจ้าหน้าที่ของเรือนจำมีหน้าที่เสมือนเป็นปลัดอำเภอ (๒) หัวหน้าคุ้มบ้านจำนวน ๔ คน เป็นเจ้าหน้าที่ของเรือนจำมีหน้าที่เสมือนเป็นผู้ใหญ่บ้าน (๓) คณะกรรมการคุ้มบ้าน เป็นตัวแทนของผู้ต้องขัง โดยคณะกรรมการหมู่บ้านนายณัฐสันติสุข มีหน้าที่ปฏิบัติตามกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง และรายงานสภาพปัญหาความต้องการ ความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังต่อผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัย การพัฒนาอาชีพ และการส่งตัวผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม ได้นำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี มาใช้ควบคู่กับแนวทางของกรมราชทัณฑ์ โดยเน้นหนักในการบ่มเพาะปลูกฝังการทำดี ละชั่ว กลัวบาป ตามคติที่ ๑

การนำระบบคณะกรรมการหมู่บ้านและธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี มาประยุกต์ใช้ในเรือนจำอำเภอนางรอง ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี อาทิ มีอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษต่ำเพียงร้อยละ ๑๑ และไม่พบสารเสพติด และสิ่งของต้องห้ามในเรือนจำ ร้อยละ ๑๐๐

๒.๔.๕ สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำรายงานการปฏิบัติตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ตามเป้าหมายที่ ๑๖ โดยใช้ต้นแบบการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นกรณีตัวอย่างของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐

การทบทวนการดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ ระดับชาติ โดยสมัครใจของไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^๖

^๖ • Thailand's Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development June 2017

- Case Study: Development Model “Happy Village based on 9 Virtues”, Buriram Province

Target 16.2: End abuse, exploitations, trafficking and all forms of violence against and torture of children.

Target 16.5: Substantially reduce corruption and bribery in all their forms.

The “Happy Village based on 9 Virtues” in Buriram has been initiated using the Buriram Case Management Model in propelling provincial strategy to generate sustainable peace.

9 keys for success (the 9 virtues) are kind-hearted people, wisdom, balanced income, good health, good environment, friendly society, free from crimes, self-reliance fund and empowerment of village/community committees. As the village is perceived as a game changer that leads to true peace, the provincial development process is based on the SEP with emphasis on detailed analysis and planning. Participation and integration of work among the public sector, local administrative organizations and the community have been promoted through “Charter of the Happy Village based on 9 Virtues”, which are ethics and Code of Conduct in effectively promoting existing laws enforcement while taking into account

The geo-social and cultural aspects and local wisdom. The concept of “immunity” under the SEP has also been built by nurturing sense of morality and value on anti-corruption and by making use of local culture and norms as tool to prevent people from wrong-doings. Participation of children and youth is encouraged in sustaining the project in the long run. As a result, people feels more empowered with a stronger sense of belonging in their communities and are more willing to take an active role in problem-solving as important development partners of their village. Villages that declare themselves as Happy Village based on 9 Virtues have found lower crime rate and decreased involvement with narcotic drugs. People share and manage resources fairly, which contributes to peace in the village. Since people accept and respect rules and agreements they conclude together, Buriram Province therefore achieves the goal of “Province with Virtue” that enjoys sustainable happiness.

เป้าหมายที่ ๑๖ ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม ที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และทุกคนสามารถเข้าถึงในทุกระดับ กรณีตัวอย่าง ต้นแบบการพัฒนา “หมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี” จังหวัดบุรีรัมย์

เป้าประสงค์ที่ ๑๖.๒ ยุติการข่มเหง การหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อง การค้ามนุษย์ และความรุนแรงและการทรมานเด็กทุกรูปแบบ

เป้าประสงค์ที่ ๑๖.๕ ลดการทุจริตในตำแหน่งหน้าที่และการรับสินบนทุกรูปแบบ

การขับเคลื่อน “หมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี” จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ รายการณี (Buriram Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสู่การสร้าง ความสันติสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืน โดยมีปัจจัยความสำเร็จ ๙ ประการ (๙ ดี) คือ เป็นคนดี มีปัญญา รายได้สมดุล สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้านหรือชุมชน เพราะถือว่าหมู่บ้านเป็นจุดแตกหักของปัญหาและช่วยชนะสู่ความสันติสุขที่แท้จริง

โดยกระบวนการพัฒนาจังหวัดบนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความสำคัญกับการคิดวิเคราะห์ และวางแผนอย่างละเอียด ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน โดยใช้เครื่องมือ “ธรรมนูญหมู่บ้าน สันติสุข ๙ ดี” ซึ่งเป็นหลักจริยศาสตร์ จารีตประเพณีในการส่งเสริม การบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงแนวการปฏิบัติที่สอดคล้องกับภูมิสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างภูมิคุ้มกัน โดยปลูกฝังจิตสำนึกทางจริยธรรม และค่านิยมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ใช้ประเพณีวัฒนธรรมที่นับถือ เป็นเครื่องมือให้ประชาชนมีความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน เป็นหุ้นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ โดยพบว่าหมู่บ้านที่ประกาศตนเป็นหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี มีปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดลดลงเป็นอย่างมาก มีการจัดสรร และใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและเกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านเพราะประชาชนยอมรับและเคารพในกติกา ข้อตกลงที่สร้างขึ้นร่วมกัน จนทำให้จังหวัดบุรีรัมย์บรรลุเป้าหมาย “จังหวัดคุณธรรม” ที่มีความสันติสุขอย่างยั่งยืนได้

๒.๕ ข้อมูลจากการลงพื้นที่

สรุปสาระสำคัญจากการลงพื้นที่ของคณะกรรมการเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

๒.๕.๑ บ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน คำขวัญบ้านเทนมีย์ “หมู่บ้านเทนมีย์ มีดีเหมือนไหม ชินสไบโฮล อัมปรม เยี่ยมชมธารน้ำห้วย ข้าวสวย มะลิหอม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง”

วิสัยทัศน์/เป้าหมายการพัฒนา “บ้านเทนมีย์ มุ่งสู่วิถี อยู่เย็น (แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง)”

ประวัติความเป็นมา เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านไม่ทราบชัดเจน เล่ากันต่อ ๆ มาว่า มีนายพรานสองคน เป็นเพื่อนกันคนหนึ่งสันนิษฐานว่ามีถิ่นฐานอยู่ในตัวเมือง ชื่อเปเรียนเถร (พรานเถร) อีกคนสันนิษฐานว่ามีถิ่นฐานอยู่แถวตำบลเมืองที่ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ชื่อ เปเรียนแหมย (พรานมีย์) ทั้งสองเป็นเพื่อนรักกัน มีอาชีพล่าสัตว์ เพราะบริเวณรอบ ๆ บ้านเทนมีย์มีแหล่งน้ำอยู่รอบ ๆ ด้าน สัตว์ป่า

จะออกมากินน้ำอยู่ในบริเวณนั้นประกอบกับพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน กลางหมู่บ้านเป็นที่ราบสูงคล้ายเขาดิน มีต้นไม้ปกคลุม พรวนเถรและพรวนมีย์ก็จะนัดกันออกมาล่าสัตว์เป็นประจำ บางครั้งพากันมาตั้งเพิงพัก กลางคีนบนที่สูงเพื่อจับสัตว์ป่าที่ออกมาหากินน้ำในเวลากลางคีน ต่อมาภายหลังพรวนทั้งสองก็ชักชวน พรรคพวกมาจับจองสร้างที่พักเป็นจำนวนมาก เมื่อทางราชการกำหนดให้มีการตั้งหมู่บ้านทุกแห่ง ภายในประเทศ จึงประกาศตั้งหมู่บ้านขึ้นตามชื่อผู้ที่พบครั้งแรก เรียกชื่อว่า บ้านเปรียนเถร และเปรียนเมย ทางราชการจึงตัดคำว่า “เปรียน” ออก เรียกชื่อใหม่ว่า บ้านเถรเมย (ภาษาเขมร) เรียกชื่อเป็นภาษาไทยว่า บ้านเทนมีย์ มีพื้นที่ประมาณ ๓,๒๕๕ ไร่ แบ่งออกเป็นพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย รวม ๒๕๐ ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร รวม ๒,๙๖๐ ไร่ พื้นที่สาธารณะ รวม ๔๕ ไร่

ลักษณะหมู่บ้านเทนมีย์ เป็นหมู่บ้านที่มีที่เนินสูงกลางหมู่บ้านและลาดต่ำติดกันลงมา รอบด้านมีลักษณะเป็นกำแพงคันดิน ด้านทิศเหนือมีลำห้วยไหลผ่านไปทางทิศตะวันตกสู่อ่างเก็บน้ำ ห้วยเสนง ลักษณะพื้นที่กลางหมู่บ้านมีทางสาธารณะ แบ่งออกเป็นสวน ๆ ปัจจุบันปรับปรุงเป็นถนน คอนกรีตเสริมเหล็กเชื่อมไปยังหมู่บ้านข้างเคียง มีซอยต่าง ๆ แบ่งแยกหมู่บ้านเป็น ๖ คุ่ม ได้แก่

คุ่มศิลาทราย ๑ คุ่มศิลาทราย ๒ คุ่มสระสังแก ๑ คุ่มสระสังแก ๒ คุ่มตะแบกบาน ๑ คุ่มตะแบกบาน ๒

การจัดตั้งกลุ่มมวลชน ได้แก่ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน จำนวน ๑๔๔ คน กลุ่มโครงการแก้ไข ปัญหาความยากจน (กข.คจ.) จำนวน ๔๑ คน กลุ่ม อสม. จำนวน ๑๒ คน กลุ่ม อปพร. จำนวน ๑๐ คน กลุ่มกรรมการพัฒนาสตรี จำนวน ๙ คน กลุ่มสัจมาชีพชุมชน จำนวน ๙ คน

ข้อมูลบริการขั้นพื้นฐานของชุมชน โรงเรียนประถม จำนวน ๑ แห่ง วัด จำนวน ๑ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๑ แห่ง

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) บ้านเทนมีย์ หมู่ ๑ ตำบลเทนมีย์ มีอายุโดยระหว่าง ๑๔ - ๗๔ ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก รับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม อีกทั้งยังประกอบอาชีพอิสระ เช่น ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว โดยมีหน้าที่ดังนี้

(๑) ด้านอำนวยการ มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ การจัดประชุม การรับจ่ายและเก็บรักษา เงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ การประสานงานและติดตามการทำงานของ คณะทำงานด้านต่าง ๆ การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการในรอบปี และงานอื่นใด ตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๒) ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎร มีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ส่งเสริมอุดมการณ์ และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน ส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมาย

(๓) ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประสานจัดทำ โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะกรรมการด้านต่าง ๆ เพื่อดำเนินการหรือเสนอขอ งบประมาณจากภายนอก การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การติดตามผลการดำเนินงาน ตามแผนพัฒนาหมู่บ้านและงานอื่นใด ตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๔) ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินการตามแผนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาด เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน และงานอื่นตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๕) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้าน การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ การส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข และงานอื่นตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๖) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน และงานอื่นตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๗) คณะกรรมการในด้านอื่น ๆ

(๗.๑) ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้านเพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชน หาช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับ OTOP หมู่บ้าน และงานอื่นตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๗.๒) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจในชุมชนเชิงการเกษตร ด้านที่พัก ความสะอาด ปลอดภัย สิ่งแวดล้อม บริบทในชุมชน การต้อนรับ เป็นมิตรไมตรี และงานอื่นตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

(๗.๓) ด้านกิจการเด็กและเยาวชน มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมเด็กและเยาวชนร่วมกิจกรรม นันทนาการ จัดกิจกรรมร่วมต่อต้านไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด กิจกรรมออกกำลังกายร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่งเสริมพัฒนาเด็กและพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้านให้มีความรู้ ความสามารถ และจริยธรรม

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) บ้านเทนมีย์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเอง ซึ่งทุกคนสามารถถ่ายทอด ความรู้ความสามารถให้กับผู้ที่สนใจตลอดจนเยาวชนในชุมชน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีหน่วยงานให้การช่วยเหลือ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสุรินทร์ สำนักงานเกษตรเมืองสุรินทร์ ที่ทำการปกครองอำเภอเมืองสุรินทร์ ตำบลเทนมีย์ได้สนับสนุนด้านความรู้และงบประมาณเพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกลำบากดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้มีปราชญ์ชุมชนด้านการทอผ้าไหม ปราชญ์ด้านเย็บปักถักร้อย ผลิตภัณฑ์ผ้า ปราชญ์ชุมชนด้านการเกษตร ปลูกผักปลอดสารพิษ และเลี้ยงสัตว์

ระเบียบหรือกติกาของหมู่บ้าน กฎระเบียบของหมู่บ้านทำขึ้นเพื่อใช้บังคับในบ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้าน และสอดคล้องกับนโยบายหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม โดยหมู่บ้านได้จัดทำ การประชามหมู่บ้านขึ้น เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ สถานที่ประชุมของหมู่บ้าน ศาลากลางหมู่บ้าน เทนมีย์ เพื่อจัดทำกฎระเบียบของหมู่บ้านโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่างและผ่านการพิจารณาของประชาชน รวมถึงการถือปฏิบัติโดยการถือหลักวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ มีบทลงโทษ ตามกฎหมายแล้ว ยังมีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อบังคับใช้ในหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้าน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ด้านการดูแลทรัพย์สิน โทษของการลักทรัพย์และทำให้ทรัพย์สินผู้อื่นเสียหาย ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการประชุม และการพัฒนาของหมู่บ้าน ด้านรักษาที่สาธารณประโยชน์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพนันห้ามเล่น

การพนันทุกชนิดในพิธีงานสำคัญต่าง ๆ ด้านผู้ใดดูหมิ่นหรือทำร้ายผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ ภาวะเบียดบังกล่าวข้างต้นสามารถเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงได้ตามมติประชาคมหมู่บ้านและการประชุมประจำเดือน หรือตามที่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เห็นสมควร เป็นเรื่อง ๆ ไป โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ดูแลและบังคับใช้ในการปฏิบัติตามระเบียบของหมู่บ้าน สำหรับเงินค่าปรับตามกฎระเบียบนี้ให้นำเข้า “กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน” จะนำไปใช้ได้ต่อเมื่อมีมติคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้ใช้ส่งเสริมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านเท่านั้น

๒.๕.๑.๑ ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ดังนี้

การบริหารจัดการหมู่บ้านเทนมีย์ได้ใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการจัดการโดยมีผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธานกรรมการหมู่บ้านเป็นแกนหลักดำเนินงาน ซึ่งมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

(๑) ด้านอำนวยการ เป็นหัวหน้าคณะทำงานด้านอำนวยการ มีผลการดำเนินงาน ได้แก่ จัดการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง (สมุดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สมุดประชุมประชาคม) การบริหารจัดการทรัพย์สินของหมู่บ้าน (สมุดทะเบียนคุมทรัพย์สินหมู่บ้าน) มีหอกระจายข่าว เครื่องเสียง โต๊ะ เก้าอี้ ป้าย ฉางข้าว โรงเรือนแสดงสินค้า เครื่องกรองน้ำ โรงน้ำดื่ม อาคารร้านค้าประชารัฐ โรงเรือนทอผ้าไหม เครื่องมือทอผ้าไหม มีการดูแลให้สามารถใช้งานได้ตามปกติ การบริหารจัดการกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน มีสมุดเงินฝากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในรูปแบบของคณะกรรมการ จำนวน ๓ คน มีคำสั่งมอบหมายให้การเบิกจ่ายเป็นไปตามมติของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และแจ้งประชาคมหมู่บ้านทราบทุกครั้ง การบริหารจัดการที่ทำให้เกิดรายได้รายจ่ายของกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน ผ่านมติที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาคมหมู่บ้าน ดังนี้

(๑.๑) รายได้ของเงินกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านมาจากการดำเนินงาน ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน ขยายต้นยูคาลิปตัส ขยายหน้ากากอนามัย จากการบริหารจัดการ เช่น ทำบุญประจำปีของหมู่บ้าน หรือจากงานพิธีต่าง ๆ ที่มีการมอบทุนให้หมู่บ้าน จากการอุดหนุนของส่วนราชการ/องค์การบริหารส่วนตำบล และจากเงินรางวัลประกวดหมู่บ้านอยู่เย็น ระดับจังหวัด ๑๐,๐๐๐ บาท และระดับเขต ๓๐,๐๐๐ บาท

(๑.๒) รายจ่ายของเงินกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาคมหมู่บ้าน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาคมหมู่บ้าน ครั้งละประมาณ ๑๐๐ - ๒๐๐ บาท ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาหมู่บ้าน/กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาหมู่บ้าน ครั้งละประมาณ ๘๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท การจัดสวัสดิการแก่ประชาชน ได้แก่ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ทุนการศึกษาเด็กผู้ด้อยโอกาส ประชาชนที่ประสบสาธารณภัย เป็นต้น การช่วยเหลือราษฎรที่ประสบภัยโควิด - ๑๙

(๒) ด้านปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ดำเนินงานผ่านกลไกของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหัวหน้าคณะทำงาน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองและธรรมนูญหมู่บ้าน ๙ ข้อ เพื่อประกาศใช้เป็นกฎธรรมนูญหมู่บ้านผ่านที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน และมีการบังคับใช้ตลอดมาจนถึงปัจจุบันไม่พบการกระทำผิดธรรมนูญหมู่บ้านแต่อย่างใด มีการจัดชุด ชรบ./อปพร. ๑ ชุด ในการตรวจตรา และอยู่เวรยามรักษา

ความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ ครั้ง ไม่พบการกระทำผิดกฎหมายแต่อย่างใด มีการแจ้งให้ประชาชนทราบถึงสัญญาณเหตุด่วน เหตุร้าย การแจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย ๑๙๑ สถานี ตำรวจภูธรเทนมีย์ การแพทย์ฉุกเฉิน ๑๖๖๙ และเหตุไฟไหม้ ๑๙๙ การใกล้เคียงกรณีพิพาทของหมู่บ้าน ในห้วงที่ผ่านมา บ้านเทนมีย์ มีข้อพิพาท จำนวน ๒ เรื่อง และสามารถตกลงกันได้ ซึ่งได้รายงานให้ทาง อำเภอทราบแล้ว และบ้านเทนมีย์เป็นหมู่บ้านอยู่เย็น จึงไม่มีกรณีพิพาทเกิดขึ้นอีกแต่อย่างใด

(๓) ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน การดำเนินการด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหน้าคณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีผลการดำเนินงาน ได้แก่ แผนพัฒนาหมู่บ้านที่กำหนดแผนงานโครงการ หรือกิจกรรมที่มาจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเอง แผนงานโครงการที่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาชนในหมู่บ้านร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหาศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้านภายใต้เวทีประชาคมหมู่บ้าน และข้อมูลต่าง ๆ ในหมู่บ้าน แผนงาน/โครงการที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ได้แก่ ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ ค) ไปสู่เวทีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อเสนอความต้องการที่แท้จริง และความเดือดร้อนของชาวบ้าน รวมถึงจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งที่เป็นอุปสรรคของหมู่บ้าน รายได้ รายจ่ายของหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์เด่น สินค้าส่งออกของหมู่บ้าน นอกจากนี้การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาหมู่บ้าน “บ้านเทนมีย์ มุ่งสู่วิถี อยู่เย็น” (แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง) และการบวกรจัดการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน มี ๘ ขั้นตอน มีแผนพัฒนาหมู่บ้าน ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) มีแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี ๒๕๖๕ (ทบทวน ปี ๒๕๖๓) มีแผนความต้องการของหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๖๕ (ทบทวนปี พ.ศ. ๒๕๖๓) แผนงาน/โครงการ จากแผนพัฒนาหมู่บ้านประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งสามารถดำเนินการได้เอง จำนวน ๑๗ โครงการ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ กิจกรรมประจำปีร่วมดำเนินการกับหน่วยงานอื่น จำนวน ๑๙ โครงการ เช่น การขุดลอกลำห้วย การกำจัดผักตบชวาร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วน ทำให้มีแผนงาน/โครงการ ที่ได้จากแผนพัฒนาหมู่บ้านสำเร็จเป็นรูปธรรม ได้แก่ โครงการที่หมู่บ้านดำเนินการเอง เป็นการพัฒนาทำความสะอาดหมู่บ้าน โครงการน้ำดื่ม “เทนมีย์ทิพย์” ร่วมกับกองทุนหมู่บ้าน โครงการสร้างสรรค์ชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สรัยสะเร็น โมเดล” ทำให้โดยกรมการพัฒนาชุมชน

(๔) ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ การดำเนินการด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ มีการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหัวหน้าคณะทำงาน คณะกรรมการหมู่บ้านเทนมีย์ได้ทำงานมาอย่างต่อเนื่องและมีกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ๑๒ กองทุน ดังนี้

(๔.๑) กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีสมาชิก ๑๓๓ คร้วเรือน

(๔.๒) กองทุน กข.คจ. มีสมาชิก ๔๒ คน

(๔.๓) กองทุนออมทรัพย์ออมวันละ ๑ บาท มีสมาชิก ๑๔๖ คน

(๔.๔) กองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย บัญชี ๑ กองทุนหมู่บ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑

(๑) บัญชีเงินล้าน มีสมาชิก ๑๔๔ คน บัญชี ๒ กองทุนหมู่บ้านเทนมีย์ หมู่ที่ ๑ (๒) เงินออมสัจจะ มีสมาชิก ๑๔๔ คน

(๔.๕) กองทุนประชารัฐ ดำเนินการเป็นทุนหมุนเวียนกับร้านค้าและโรงผลิตน้ำดื่มมีเงินทุนหมุนเวียน มีสมาชิก ๑๑๕ คน

(๔.๖) กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน มีสมาชิก ๑๓๓ คร้วเรือน

(๔.๗) กองทุนกลุ่มสัมมาชีพปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และแปรรูป มีสมาชิก ๓๐ คน

(๔.๘) ธนาคารพันธุ์ข้าว มีสมาชิก ๓๐ คน

(๔.๙) ธนาคารโค มีโค ๑๓ ตัว มีสมาชิก ๒๐ คน

(๔.๑๐) ธนาคารกระบือ มีกระบือ ๘ ตัว มีสมาชิก ๒๐ คน

(๔.๑๑) โครงการสร้างสรรค์ชุมชนเพื่อตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสมาชิก ๑๓๓ ครัวเรือน (กองทุนสรัยสะเร็นโมเดล)

(๔.๑๒) กองทุน OTOP ผลิตภัณฑ์คุณภาพระดับ ๔ ดาว รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ๒๐๕,๑๔๓ บาทต่อปี รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๙๘,๔๑๙ บาท ประชาชนมีรายได้เฉลี่ย ๕๔,๖๗๗ บาทต่อคนต่อปี รายจ่าย ๒๖,๒๓๒ บาทต่อคนต่อปี ตาม จปฐ. ปี พ.ศ. ๒๕๖๒

รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตรกรรม ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ นอกเหนือฤดูกาลปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกพืชอินทรีย์เพื่อรับประทานในครัวเรือน และจำหน่ายเพื่อลดรายจ่ายสร้างรายได้ให้ครอบครัว ผลผลิตที่เกินใช้ในครัวเรือนก็จะนำไปขายที่ร้านค้าของรัฐของหมู่บ้านและตลาดนัดของรัฐ บ้านทำนบ หมู่ ๓ ตำบลเทนมีย์ ซึ่งเป็นตลาดนัดเพื่อจำหน่ายสินค้าการเกษตรอินทรีย์ประจำตำบลเทนมีย์

(๕) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข การดำเนินการโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหัวหน้าคณะทำงาน ผลการดำเนินงานภายหลังจากบ้านเทนมีย์ได้รับทราบข่าวการแพร่ระบาดของโรคโควิด - ๑๙ จากสื่อสารมวลชน และจากหน่วยงานภาครัฐ คณะกรรมการหมู่บ้านเทนมีย์ มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด - ๑๙ การจัดสวัสดิการประจำหมู่บ้านเทนมีย์ การสงเคราะห์คนเป็นการช่วยเหลือสมาชิกที่เจ็บป่วยและนอนโรงพยาบาล ครั้งละ ๕๐๐ บาท ปีละไม่เกิน ๓ ครั้ง ช่วยเหลือแจกถุงยังชีพแก่ผู้ยากไร้ คนชรา ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบภัยธรรมชาติ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง สงเคราะห์ศพละ ๑,๕๐๐ บาท ให้กับสมาชิกหรือญาติของสมาชิกที่ส่งกองทุนหมู่บ้านช่วยเหลือสงเคราะห์ศพผู้เสียชีวิต ครัวเรือนละ ๔๐ บาท จัดสวัสดิการสงเคราะห์ศพกองทุนหมู่บ้านศพละ ๕ บาท คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรมศพภายในหรือนอกหมู่บ้านเป็นประจำ

(๖) ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การดำเนินการโดยผ่านกลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีหัวหน้าคณะทำงาน ผลการดำเนินงานด้านการศึกษา คณะกรรมการหมู่บ้านเทนมีย์มีการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านให้ได้รับการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ซึ่งในระบบมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยเรียน ตั้งแต่อายุ ๒ - ๕ ปี มีเด็กจำนวน ๔๕ คน รุ่นปีการศึกษา ๒๕๖๒ มีเด็กสำเร็จการศึกษา จำนวน ๒๓ คน และเข้าศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา มีดังต่อไปนี้

โรงเรียนบ้านเทนมีย์ มีจำนวน ๑๖ คน โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ มีจำนวน ๑ คน โรงเรียนบ้านตาเพชร มีจำนวน ๒ คน โรงเรียนเมืองสุรินทร์ จำนวน ๓ คน และย้ายตามผู้ปกครองไปศึกษาต่อที่กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑ คน โรงเรียนในพื้นที่บ้านเทนมีย์ คือโรงเรียนบ้านเทนมีย์ มีนักเรียน ๑๓๒ คน จบการศึกษาประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ ประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๗ คน สอบเข้าโรงเรียนสุรวิทยาคาร ได้ ๓ คน ห้องเรียนพิเศษ โรงเรียนวิวัฒน์โยธิน ๕ คน บวชเรียน ๑ รูป และศึกษาต่อโรงเรียนเทนมีย์มิตรประชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน ซึ่งด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนบ้านเทนมีย์ได้รับการศึกษา ร้อยละ ๑๐๐ และที่สำคัญไม่น้อยกว่าการศึกษาในระบบ คือ การศึกษานอกระบบ บ้านเทนมีย์มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ตั้งอยู่ ณ วัดศิริจันทร์ มีนักเรียน ๘๒ คน แบ่งเป็นระดับมัธยมต้น ๔๕ คน และมีมัธยมปลาย ๓๗ คน บ้านเทนมีย์มีอินเทอร์เน็ตประชารัฐ

ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เพื่อให้นักเรียนและประชาชนทั่วไปได้สืบค้นหาข้อมูลที่ทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ บ้านเทนมีย์ยังมีแหล่งศึกษาเรียนรู้ในหมู่บ้านอีกด้วย เช่น ฐานการเรียนรู้ ๔ ฐานของกลุ่มสัมมาชีพ กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและแปรรูปผ้าไหมให้กับผู้ที่สนใจ สามารถศึกษาหาความรู้และนำไปใช้ประกอบอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับตนเองและครอบครัว

บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เมื่อโรงเรียนได้รับภัยทางธรรมชาติ เกิดวาตภัยพายุถล่มหลังคาโรงเรียนเปิด คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้ช่วยระดมทุนทั้งทรัพย์สิน และแรงงานช่วยเหลือซ่อมแซมให้สามารถกลับมาใช้งานได้เป็นปกติอย่างรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ การเรียนของนักเรียนในช่วงมาตรการป้องกันโรคโควิด - ๑๙ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ร่วมกับ อาสาสมัครหมู่บ้าน ได้เข้าไปร่วมช่วยเหลือให้ความรู้และคัดกรอง สแกนไข้เด็กก่อนเข้าโรงเรียนทุกวัน ทุกโรงเรียนเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรม วันแม่ วันเด็ก กีฬาสี คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้เข้าไป ช่วยเหลือจัดทำโรงทานเลี้ยงอาหารเด็ก และมอบทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาส และที่ผ่านมามีการจัดทำผ้าป่า ระดมทุนสร้างห้องสมุดกลางน้ำให้กับโรงเรียนบ้านเทนมีย์ได้ทุนทั้งหมด ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท

(๗) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยมีการร่วม กิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การสวดมนต์ข้ามปี ณ วัดศิริจันทร์ทุกปี เข้าร่วมกิจกรรม ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรมกับทางวัดร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเทนมีย์ จัดกิจกรรมทุกปี และมีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสืบสานประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีเลี้ยงเพลพระช่วงเข้าพรรษา ซึ่งตำบลจัดกิจกรรมนี้มาต่อเนื่องทุกปี และมีการงดเพื่อความเหมาะสมในการเฝ้าระวังและป้องกัน โรคโควิด - ๑๙ บ้านเทนมีย์มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีแห่เทียน ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแขวนโถงตา ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญที่สืบทอดติดต่อกันมาอันเป็นการแสดงถึงความเคารพ กตัญญูต่อดีวี ระลึกถึงบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับไปแล้วเป็นการรวมญาติ เป็นการสร้างความรักสามัคคีในเครือญาติ

การดำเนินการด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีการดำเนินการ ผ่านกลไกของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหัวหน้าคณะทำงาน บ้านเทนมีย์มีกลุ่มสัมมาชีพ ที่เข้มแข็งสามารถปลูกหม่อน เลี้ยงไหม แล้วแปรรูปเป็นสินค้า OTOP คุณภาพระดับ ๔ ดาว จำหน่าย สร้างรายได้ให้หมู่บ้าน มีสินค้าเด่น ๑๐ รายการ คือ ผ้าคลุมไหล่ไหม ผ้าพันคอไหม กระเป๋าผ้าไหม ตะกร้าไม้ไผ่ น้ำลูกหม่อน ไข่เค็มสมุนไพร ไส้กรอกสมุนไพร กล้วยฉาบ หมูแดดเดียว ปลาต้ม บ้านเทนมีย์ มีศูนย์การเรียนรู้ OTOP นวัตวิถี รองรับผู้ที่มาศึกษาดูงาน ทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน เพื่อสามารถนำ ความรู้ต่อยอดผลงานของตนเองได้ ถ่ายทอดความรู้ ๔ ฐานของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) คือ ฐานที่ ๑ ฐานเรียนรู้การทอผ้าไหม ฐานที่ ๒ ฐานเรียนรู้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ฐานที่ ๓ ฐานเรียนรู้ การแปรรูปผ้าไหม ฐานที่ ๔ ฐานเรียนรู้วัดสีขาว

สถานการณ์ปัจจุบันช่วงมาตรการป้องกันโรคโควิด - ๑๙ หมู่บ้านมีนวัตกรรมใหม่ ล่าสุดที่สร้างรายได้ให้หมู่บ้านอย่างมาก คือ หน้ากากอนามัย ที่ทำจากผ้าไหม มีจำนวนผู้มาศึกษาดูงาน จำนวน ๑,๐๒๒ คน ๑๕ คณะ รายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ณ ปัจจุบัน มีเงินทุนหมุนเวียน ๔๕,๐๐๐ บาท หลังจากหักค่าใช้จ่าย และต้นทุนการผลิตให้กับสมาชิกบ้านเทนมีย์ เป็นหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันแต่สมัยโบราณในผลิตภัณฑ์ ผ้าไหมที่มีความประณีตเป็นแบบฉบับดั้งเดิมของตัวเอง

(๘) ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การดำเนินการด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เป็นการดำเนินการโดยใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีหัวหน้าคณะทำงานผลการดำเนินงาน กล่าวคือ บ้านเทนมีย์มีโฮมสเตย์ ๒๓ ครั้วเรือน ซึ่งบ้านเทนมีย์เป็นหมู่บ้านนวัตวิถีโอท็อป มีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และมีฐานการเรียนรู้หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีสัมมาชีพที่เข้มแข็งที่มีสินค้าที่ผลิตผ้าไหมขึ้นชื่อระดับ ๔ ดาว มักมีแขกผู้มีเกียรติเดินทางมาท่องเที่ยว และศึกษาดูงานจำนวนมาก ทำให้เกิดเป็นโอกาสให้เกิดโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน หรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และหมู่บ้านนวัตวิถีทั้งในสถานที่ใกล้เคียงบ้านเทนมีย์ที่มีชื่อเสียง เช่น ชะแรมอิติตยา ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอิติตยาภรทิตกัญญา ประทานชื่อแก่โครงการพิเศษ จังหวัดสุรินทร์ ว่า “ชะแรม อิติตยา” ชะแรม ภาษาเขมร แปลว่า นา (นา อิติตยา) ทั้งชะแรมอิติตยาและศูนย์เรียนรู้การเกษตรอิติตยานั้นเป็นโครงการในพระดำริภายใต้การดูแลของ “โครงการเกษตรอิติตยาทร” พร้อมกันนี้ ประทานสัญลักษณ์แก่โครงการเกษตรอิติตยาทร ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษร อ สีม่วง เป็นสิ่งแทนพระองค์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอิติตยาภรทิตกัญญา ที่ทรงเป็นศูนย์รวมใจของเกษตรกร ล้อมรอบด้วยลายกนก ที่เล่นลวดลายเปรียบเสมือนพลังแห่งอาทิตย์ และรวงข้าวสีทองเป็นรูปหยดน้ำ แสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการเกษตรให้รุ่งเรือง หยดน้ำแสดงถึงความร่มเย็น อุดมสมบูรณ์เปรียบเสมือนน้ำพระทัยของพระองค์ที่หยดลงบนผืนดินนั้น ให้เจริญงอกงามแห่งที่ ๒ คือ อ่างเก็บน้ำอำปิล ซึ่งทั้งสองสถานที่นี้มีความสวยงาม เป็นพื้นที่สีเขียว เปรียบเสมือนปอดของตำบลเทนมีย์ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมาก โฮมสเตย์มีราคาให้บริการ ๗๐๐ บาท ต่อคนต่อคืน รวมค่าอาหาร ค่ากิจกรรม ค่าผู้นำเที่ยว ค่ายานพาหนะ ค่าการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน ค่ากิจกรรม ๕ ฐานมีรายได้ให้หมู่บ้าน ๕๐ บาท รายได้ให้แก่เจ้าของบ้านโฮมสเตย์ ๒๐๐ บาท นอกนั้นเป็นค่าอาหารและค่าผู้ให้บริการงานกิจกรรมต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้มีเศรษฐกิจหมุนเวียนดีขึ้น เพราะบ้านเทนมีย์มีพืชผักเกษตรอินทรีย์ไว้จำหน่าย และเยาวชนมีรายได้จากการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แขกผู้มาพักได้รับชม แต่ได้หยุดให้บริการในช่วงมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา หากปลดล็อกมาตรการแล้วจะเป็นอีกหนึ่งด้านที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้านเทนมีย์

(๙) ด้านกิจการเด็กและเยาวชน การดำเนินการด้านกิจการเด็กและเยาวชน มีการดำเนินการโดยใช้กลไกของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีเด็กและเยาวชน จำนวน ๑๔๔ คน คณะกรรมการมีหน้าที่ส่งเสริมให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนไว้สืบไป จัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการป้องกันต่อต้านยาเสพติดในหมู่บ้าน เช่น โครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (TO BE NUMBER ONE) โดยไม่พึ่งยาเสพติด กิจกรรมดำเนินการร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเทนมีย์ สนับสนุนการกีฬาและการรวมกลุ่มสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน เช่น การเข้าร่วมกับกลุ่มสัมมาชีพในการผลิตหน้ากากอนามัยจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ช่วยเหลือครอบครัว ผลงานเด่นที่กิจการเด็กและเยาวชนภาคภูมิใจ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ชนะเลิศกองเชียร์รำสาวไหมระดับประเทศ และการสาวไหมรุ่นประถมได้รับรางวัลชมเชย ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มสัมมาชีพของหมู่บ้านปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เข้าร่วมแข่งขันสาวไหมพื้นบ้านได้รับรางวัลรองชนะเลิศ ทั้งระดับประถมและระดับมัธยม ด้านกีฬาได้รับถ้วยรางวัลชนะเลิศของฟุตบอลเยาวชน รุ่นไม่เกิน ๑๖ ปี ในการแข่งขันกีฬาเยาวชน ตำบลเทนมีย์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เข้าร่วมแข่งขันสาวไหมพื้นบ้านระดับประถมได้รับรางวัลชนะเลิศ ระดับประเทศได้รับโล่รางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า

กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระดับมัธยมได้รับรางวัลรองชนะเลิศ และด้านวัฒนธรรม ในวันลอยกระทงได้รางวัลชนะเลิศการประกวดนางนพมาศเด็กและเยาวชนในวันนี้ คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า มีหน้าที่บริหารและพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต หากได้เรียนรู้ บทบาท และเข้าใจในหน้าที่ของตัวเองจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านแล้ว เปรียบเสมือนบ้าน ที่มีพ่อแม่คอยอบรมสั่งสอนมาดีอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี ย่อมส่งผลให้หมู่บ้านเทนมีย์อยู่เย็น เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองสืบไปอย่างยาวนาน

๒.๕.๑.๒ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านมีการดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามประชามติของหมู่บ้าน ซึ่งเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายของการพัฒนาหมู่บ้าน โดยบ้านเทนมีย์ มีเป้าหมายพัฒนาหมู่บ้านตามวิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน คือ “บ้านเทนมีย์ มุ่งสู่วิถี อยู่เย็น (แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง)” โดยประชาชนในหมู่บ้านมีการประชามติหมู่บ้าน แต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อทำหน้าที่ตามความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน และนำไปสู่การกำหนดแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อการประสานการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ การบริหารจัดการ ภายในหมู่บ้านเทนมีย์ มีคณะทำงาน ๙ ด้าน เพื่อดำเนินงานของหมู่บ้านให้ประสบผลสำเร็จตาม เป้าหมายของหมู่บ้าน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ หมู่บ้าน (กม.) ทั้ง ๙ ด้าน รวมทั้งการใช้ความร่วมมือตามหลักบวร

๒.๕.๑.๓ ด้านการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของรัฐบาล บ้านเทนมีย์ได้ให้ความสำคัญ เกี่ยวกับการปกป้องและเชิดชูสถาบันทุกโอกาส

๒.๕.๒ บ้านหนองเต็ง หมู่ที่ ๖ ตำบลหัวถนน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

บ้านหนองเต็ง ได้ก่อตั้ง พ.ศ. ๒๔๖๔ มีจำนวนพื้นที่ ๒,๒๓๗ ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่สำหรับ อยู่อาศัย ๑๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ๑,๖๕๐ ไร่ เป็นพื้นที่สาธารณะ ๑๖๓ ไร่ เป็นพื้นที่ป่าชุมชน ๓๒๔ ไร่ โดยมีจำนวนครัวเรือน ๑๐๗ ครัวเรือน มีจำนวนประชากรโดยประมาณ ๓๓๔ คน (ชาย ๒๐๒ คน หญิง ๑๓๒ คน) ประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน ทำไร่ มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ๓๒,๐๐๐ บาท

บ้านหนองเต็ง แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ คุ้มบ้าน ประกอบด้วย คุ้มรักษ์พัฒนาประชาสันติ คุ้มประชาสามัคคี คุ้มทุ่งรวงทอง คุ้มตะวันสีทอง ซึ่งการตั้งชื่อคุ้มบ้านจะสอดคล้องกับสภาพของ แต่ละคุ้มและชื่อคุ้มบ้านจะเป็นแรงบันดาลใจให้คนในคุ้มภูมิใจและรักษาอัตลักษณ์ของคุ้มไว้ ในอดีต ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๕๖ บ้านหนองเต็งเป็นหมู่บ้านที่แทบไม่มีใครรู้จัก เพราะเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ชาวบ้าน ไม่มีระเบียบวินัย มีการทะเลาะวิวาทในงานต่าง ๆ จนไม่สามารถจัดงานรื่นเริงได้ ปกครองโดยการสั่งการ ของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านสั่งอย่างไรชาวบ้านต้องทำตามแบบนั้น ไม่มีการเสนอความเห็น ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน บ้านหนองเต็ง ได้ประกาศใช้ “ธรรมนูญหมู่บ้าน สันติสุข ๙ ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน” โดยมีพิธีปฏิญาณตนปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน ตามข้อบัญญัติ ๙ ด้าน ทำให้บ้านหนองเต็งที่มีแต่ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ พี่น้องชาวบ้าน มีระเบียบวินัย รู้หน้าที่ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีกิจกรรมสนุกสนานเชิงสร้างสรรค์ มีการประชุมหารือ ตามวิถีชาวบ้านในการรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน (ใส่เหล้าพาล้าง) มีการพัฒนาป่าชุมชน จำนวน ๓๒๔ ไร่ ที่เคยถูกบุกรุกแผ้วถาง โดยการจัดทำแผนชีวิตบริหารจัดการป่าชุมชน ให้เป็นตู้เย็นข้างบ้าน เป็นแหล่ง ความมั่นคงทางอาหารสำหรับพี่น้องชาวบ้าน โดยการปลูกไม้กินหน่อใช้ลำ ปลูกผักชีเหล็กเป็นอาหาร ปลูกกล้วย แบ่งแปลงที่ดินสาธารณะที่ขออนุญาตโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้พี่น้องชาวบ้านปลูกผัก เพื่อบริโภค และนำมาจำหน่ายที่ตลาดหมู่บ้านทุกวันเสาร์ รวมทั้งมีการจัดทำแผนชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การดำเนินการตามกลไกของคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๒๑ คน แบ่งเป็นคณะกรรมการ ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านอำนวยการ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ

กลุ่มและองค์กรในชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนพึ่งพาตนเอง กองทุนพัฒนาหมู่บ้านหนองเต็ง โต๊ะ เต็นท์ กองทุนป่าชุมชน กองทุนน้ำประปาหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มสตรีหมู่บ้าน เป็นต้น

ในการดำเนินการมีการจัดทำแผนหมู่บ้าน และส่งไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเข้าสู่แผนการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามระเบียบ ประกอบกับมีการใช้เทคโนโลยี ในการอำนวยความสะดวกในการสื่อสารของหมู่บ้าน ผ่านเทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชันไลน์ เฟซบุ๊ก และการให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย อย่างไรก็ตาม บ้านหนองเต็ง หมู่ที่ ๖ เป็นหมู่บ้านที่ดำเนินการตามแบบธรรมนุญสันติสุข ๙ ดี และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลัก สำหรับการขับเคลื่อนธรรมนุญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี จะดำเนินการด้วยการจัดทำเป็นแผนชีวิต พึ่งตนเองอยู่ในความรับผิดชอบของคณะทำงานทั้ง ๖ ด้าน ภายใต้การอำนวยการ และกำกับดูแลของ คณะกรรมการหมู่บ้าน ดังนี้

ดีที่ ๑ : เป็นคนดี - ทำดี ละชั่ว กลัวบาป รักษาดี จงรักภักดี ยึดมั่นในจารีตที่ดีงาม โดยมี คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

ดีที่ ๒ : มีปัญญา จัดกระบวนการเรียนรู้ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก พัฒนานวัตกรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยมีคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเจ้าภาพ รับผิดชอบ

ดีที่ ๓ : รายได้สมดุล พัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความมั่นคงทางอาหาร อยู่อย่างพอเพียง โดยมีคณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

ดีที่ ๔ : สุขภาพแข็งแรง การสร้างเสริมสุขภาพะทั้งทางร่างกาย และจิตใจ การเฝ้าระวังป้องกันโรค การรักษาโรคเบื้องต้น โดยมีคณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

ดีที่ ๕ : สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ บำรุงรักษาสาธารณูปการ พัฒนาอนุรักษ์ป่าไม้ และแหล่งน้ำ ควบคุมมลพิษ โดยมีคณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

ดีที่ ๖ : สังคมอบอุ่น มีความเมตตาอาทรไม่ทอดทิ้งกัน มีความรักผูกพันเหมือนคนครอบครัว เดียวกัน โดยมีคณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

ดีที่ ๗ : หลุดพ้นอาชญากรรม รักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ป้องปรามการก่อเหตุ อาชญากรรม การแพร่ระบาดของยาเสพติด สร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยมีคณะทำงานด้านการ ปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

ดีที่ ๘ : จัดตั้งกองทุนพึ่งตนเอง จัดหารายได้จากทุกช่องทาง จัดตั้งเป็นกองทุนพึ่งตนเอง เพื่อเป็นงบประมาณในการจัดทำแผนชีวิตแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน ด้วยการจัดการพึ่งตนเอง ให้มากที่สุด ไม่รอคอยแต่ความช่วยเหลือจากภายนอก โดยมีคณะทำงานด้านอำนวยการ เป็นเจ้าภาพ รับผิดชอบ

ดีที่ ๙ : คณะกรรมการหมู่บ้านเข้มแข็ง จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและเยาวชน (กม.น้อย) และเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง

มีขีดความสามารถในการบริหาร แก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการด้านอำนวยการ เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ

เป้าหมายสูงสุดของการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี เพื่อให้หมู่บ้านเกิดสันติสุขแบบรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความมั่นคงปลอดภัย ตามดอกผลของต้นไม้ ๙ ดี

๕.๒.๓ บ้านเขาตะแบก หมู่ที่ ๔ ตำบลหนองขาม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี

บ้านเขาตะแบก หมู่ที่ ๔ มีจำนวนประชากร ๒,๐๒๐ คน เป็นผู้ชายจำนวน ๙๘๔ คน เป็นผู้หญิง จำนวน ๑,๐๓๖ คน คริวเรือน จำนวน ๙๐๑ คริวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยความร่วมมือของภาคประชาชน เพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล แบ่งเป็นคณะกรรมการทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านอำนวยการ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ ในการบริการและอำนวยการ ได้ดำเนินการพัฒนาตามแนวทางตะแบกโมเดล การดำเนินการโดยผู้นำชุมชนเป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดประชุมทุกเดือน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทั้งวัด โรงเรียน ชุมชน การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ป่าชุมชน คณะกรรมการด้านต่าง ๆ มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน มีการจัดการกองทุนพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ ชัดเจน การให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของหมู่บ้าน และการประชาสัมพันธ์กิจกรรม การจัดทำแผนหมู่บ้าน ได้จัดทำประชาคมหมู่บ้าน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของหมู่บ้าน (SWOT Analysis) การทบทวนแผน และส่งแผนไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมให้จัดทำบัญชีครัวเรือน การพัฒนาสังคม การป้องกันยาเสพติด การจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการแยกขยะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการปรับปรุงป่าชุมชนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ในการพัฒนาได้ตั้งเป้าหมายโดยใช้หลัก “บวร” ผ่านการปรึกษาบ้าน วัด โรงเรียน และพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่รูปการท่องเที่ยวแบบมาตรฐาน การจัดกิจกรรมร่วมใจของหมู่บ้านให้รู้จักสามัคคี จึงตั้งป่าชุมชน ๓๑ ไร่ ไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวป่าชุมชน ลานกางเต็นท์เที่ยวชมสะพานกระเจก การสร้างพระองค์ใหญ่ การมีส่วนร่วมของเยาวชนในโครงการมีคัคคุเทศก์น้อยในท่องเที่ยวป่าชุมชน

ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ คือ การรู้หน้าที่ของตนเอง และทำให้ถูกต้อง

๕.๒.๔ บ้านบึงหล่ม หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

บ้านบึงหล่ม หมู่ ๖ ดำเนินการด้านอำนวยการโดยจัดให้มีการประชุม การแจ้งข่าวสารติดตามผลงานด้านต่าง ๆ ของทางอำเภอ การกระจายข่าวและผู้ใหญ่นำมาแจ้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยการทำงานเป็นทีม เรื่องการประชุมจะมีชาวบ้านมาเข้าร่วมประชุมทุกวันที่ ๕ ของเดือน ในส่วนการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย มีการอยู่เวรยาม การต่อต้านยาเสพติด ภัยธรรมชาติ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นอกจากนี้ช่วยกันผลักดันด้านเศรษฐกิจ โดยได้รวมกลุ่มในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู ปลูกพืชผักสวนครัว ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม บ้านบึงหล่มมีป่าชุมชน ๑,๐๐๐ ไร่ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ช่วยกันดูแล เช่น ทำแนวป้องกันไฟไหม้ ส่วนเรื่องการศึกษา มีงบประมาณไม่เพียงพอ หากศาลาโรงเรียนชำรุดก็ช่วยกันสร้างผ้าป่า

ส่วนปัญหาอุปสรรคของหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทำงานด้วยความตั้งใจจริง โดยไม่มีค่าตอบแทน ขาดทุนทรัพย์ที่จะมาช่วยเหลือคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งทางผู้ใหญ่บ้านต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

ทั้งนี้ ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

ผู้แทนกรมการปกครอง ได้ให้ข้อมูลว่า กรมการปกครองได้ดำเนินการที่จะให้ค่าตอบแทนกรรมการหมู่บ้านอย่างน้อย ๆ เดือนละ ๑,๐๐๐ บาท แต่เนื่องจากทั้งประเทศมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) อยู่ประมาณ ๙๘๐,๐๐๐ คน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิประมาณ ๕ แสนคน ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณเจ็ดพันล้านบาทต่อเดือน และได้เสนอขอรับงบประมาณแล้ว ปัจจุบันได้รับเงินงบประมาณอีกส่วนหนึ่งแทนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการประชุม หรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยปีละ ๓ - ๔ ครั้งเท่านั้น เพราะงบประมาณในส่วนนี้ นอกจากจะไปพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) แล้วยังนำไปใช้ในการสนับสนุนค่าวัสดุอุปกรณ์ หรือค่าใช้จ่ายในการประชุม โดยในส่วนนี้จะมีกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน โดยถือว่าเป็นเงินกองกลางของหมู่บ้านที่สำคัญ แต่ปัญหาคือไม่มีทุกหมู่บ้าน จะมีเฉพาะหมู่บ้านที่เศรษฐกิจดี โดยกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านยังสามารถรองรับเงินสนับสนุนจากท้องถิ่นได้ด้วย และในส่วนของงบประมาณในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน โดยสามารถนำกองทุนไปใช้ประโยชน์ในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของหมู่บ้านหรือขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นเจ้าของเรื่องนั้น เพื่อนำเงินมาเป็นค่าตอบแทน เงินสวัสดิการ โดยงานที่ได้มีการมอบหมายจะมีบัตรสวัสดิการที่กำลังจะมีการดำเนินการในการสำรวจรอบใหม่ซึ่งจะมีการจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่าย เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ดำเนินการลงทะเบียนให้กับงานดังกล่าว ก็จะได้ค่าตอบแทนในส่วนนี้เช่นกัน ซึ่งส่วนนี้กำลังดำเนินการอยู่เพราะมีการจัดสรรงบประมาณแล้ว

การจัดทำแผนชุมชน เริ่มดำเนินการตั้งแต่คุณภาพพันธ์ของทุกปีตามระเบียบของกรมการปกครอง โดยมีการทบทวนในรอบ ๑ ปี และคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านทุกเดือน และหลังจากมีการประชุมกำนันผู้ใหญ่แล้ว กรรมการหมู่บ้านจะมาประชุมหมู่บ้านเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับคนในชุมชนได้รับทราบข้อมูล และมีการรับฟังปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน แผนชุมชนจึงต้องมีการประชุมทุกเดือน โดยกำหนดไว้ไม่เกินวันที่ ๑๐ ของเดือน เพื่อทบทวนแผนของชุมชนและที่สำคัญในการประชุม บุคลากรระดับตำบลจะเข้าร่วมประชุมด้วยในการจัดทำแผนชุมชน จึงทำให้ทุกหมู่บ้านมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาตามสถานการณ์ เพื่อรองรับงบประมาณและการทำงานให้ทันท่วงที โดยมีการเน้นย้ำให้จัดลำดับตามความสำคัญและความเร่งด่วน มีการแบ่งหมวดหมู่เป็น “ทำเอง ทำร่วม ทำให้” โดย “ทำเอง” คือ ทำเองโดยไม่พึ่งบุคคลภายนอก “ทำร่วม” คือ อาจจะมีงบประมาณจากภายนอกแล้วทำเองกันในชุมชน “ทำให้” คือ หากเกินความสามารถจะให้ทางเทศบาลหรือทางอำเภอช่วยเหลือในการพัฒนาหมู่บ้าน

ผู้แทนพัฒนาการอำเภอคลองลาน ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนการพัฒนาหมู่บ้าน กล่าวคือ คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนในการพัฒนาหมู่บ้าน ทั้ง ๗ ด้าน ในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือภาพรวม โดยหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจต้นแบบประจำปี ๒๕๕๗ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการประเมินตัวชี้วัด คนในหมู่บ้านมีฐานะพออยู่พอกิน แต่ยังมีขาดเครื่องมือเกี่ยวกับพลังงานทดแทน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างพลังงานทดแทนและสามารถสร้างรายได้ โดยมีการถ่ายทอดให้กับเยาวชนด้วย และการส่งเสริมแผนชุมชนมีกรรมการหมู่บ้าน นำโดยผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลักในการจัดทำแผนชุมชน

ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการธิการ การขอรับงบประมาณของหมู่บ้านจะต้องมีแผนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงควรให้ความสำคัญกับพิจารณาแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยจะต้องพิจารณาไว้เป็นระยะสั้น คือแผนพัฒนาฯ ๑ ปี ระยะกลาง คือแผนพัฒนาฯ ๓ ปี และระยะยาว คือแผนพัฒนาฯ ๕ ปี ซึ่งจะต้องส่งไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล และอำเภอ รวมทั้งหากโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ทำประชาคมแล้วและเป็นแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอจะดำเนินการต่อไปเป็นแผนพัฒนาฯ ของอำเภอ และเป็นแผนพัฒนาฯ ของจังหวัด เพื่อเสนอขอของบประมาณได้ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาเพื่อหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน เช่น การเสนอขอของบประมาณในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และรัฐบาล มาใช้พัฒนาหมู่บ้านเป็นหลัก ทั้งนี้ กรมการปกครองและกระทรวงมหาดไทยเห็นถึงความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยตลอด และผลักดันให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นกำลังหลักสำคัญและเป็นรากฐานของประเทศ

๕.๒.๕ บ้านขอนแก่น หมู่ที่ ๙ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บ้านขอนแก่น หมู่ที่ ๙ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีจำนวน ๑๕ คน แบ่งออกเป็น ๗ ฝ่าย คือ ๑) ด้านอำนวยการ ๒) ด้านการปกครอง ๓) ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ๔) ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ ๕) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ๖) ด้านการศึกษา และ ๗) ด้านการท่องเที่ยว โดยมีการประชุมในวันที่ ๙ ของทุกเดือน โดยเน้นการทำงานเป็นทีม โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในด้านต่าง ๆ และจะมีการประชุมหารือในการแบ่งงานเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ปฏิบัติงานอย่างประสบความสำเร็จ โดยมีสถานที่ปฏิบัติงานคือ อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้านและศาลากลางหมู่บ้าน ซึ่งศาลากลางหมู่บ้านจะเป็นที่ประชุมในทุกเดือน และอาคารเอนกประสงค์จะใช้ในการทำงานของกองทุนหมู่บ้าน

มีการจัดทำผังคณะกรรมการหมู่บ้านด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและประกาศไว้ ณ อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน มีดำเนินการจัดทำกฎของหมู่บ้านและจัดทำแผนหมู่บ้านเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อปรับปรุงแผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยจะมีการส่งแผนพัฒนาหมู่บ้านไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล และอำเภอ เพื่อให้เกิดการบูรณาการแผนร่วมกันตามความต้องการของประชาชน

หมู่บ้านมีพื้นที่เฉลี่ยประมาณ ๓๕ ตารางกิโลเมตร มีกลุ่มอาชีพเกษตรกร กลุ่มงานฝีมือ กลุ่มสตรี หมู่ที่ ๙ กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มแม่ของแผ่นดิน กลุ่มน้ำประปา กองทุนฌาปนกิจ โดยส่วนหลักของคณะกรรมการหมู่บ้าน จะทำในเรื่องกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์มีเงินหมุนเวียนอยู่กับสมาชิกประมาณหนึ่งพันราย โดยมีการรวบรวมของกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของหมู่บ้าน (SWOT Analysis) โดยหมู่บ้านมีทรัพยากรทางธรรมชาติไม่เอื้อต่อการเกษตร ความขยายตัวของเมืองมากขึ้นส่งผลต่อการทำงานที่ต้องปรับเปลี่ยนบริบทและเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน และยังส่งผลต่อชาวบ้านในพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ ดังนั้น จึงต้องอาศัยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อช่วยขับเคลื่อนการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของหมู่บ้านในช่องทางต่าง ๆ เช่น กลุ่มไลน์ เฟซบุ๊ก อย่างไรก็ตามผู้นำมีความเข้มแข็งสามารถการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว มีการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ มีการวิเคราะห์โครงการปัจจัยภายนอก ซึ่งได้รับงบประมาณจากส่วนราชการ และองค์กรอื่น ๆ

อย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน แต่ยังคงมีประเด็นปัญหาและอุปสรรค คือ หมู่บ้านขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ ประชากรหมู่บ้านตามทะเบียนราษฎรจำนวน ๒,๐๐๐ คน และยังมีประชากรแฝงอีกประมาณ ๑,๐๐๐ คน รวมทั้งนโยบายหรือโครงการของหน่วยงานของภาครัฐในบางเรื่องไม่ใช่ความต้องการของประชาชนที่แท้จริง และการดำเนินโครงการยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้านได้ เช่น ปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

ในส่วนกรณีปัญหาภายในหมู่บ้านจะมีการประนีประนอมข้อพิพาท โดยใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้ามาพูดคุยทำความเข้าใจเบื้องต้น เพื่อที่จะไม่ให้เรื่องไปถึงศาลและกลายเป็นเรื่องใหญ่ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงมีความสำคัญอย่างมากในการประนีประนอมข้อพิพาท โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานในการไกล่เกลี่ย ดังนั้น ในการไกล่เกลี่ย จึงเป็นความยากลำบากอีกแบบหนึ่งเพราะเป็นเรื่องของตัวบุคคล จึงต้องให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประสานงานเพื่อให้เกิดความยินยอมในข้อตกลงต่าง ๆ ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ คือ การกำหนดกติกา ระเบียบหมู่บ้าน โดยทุกคนต้องปฏิบัติตามและมีส่วนร่วม กำหนดโทษอย่างชัดเจน และนำเข้าประชาคม จากนั้นนำไปพิมพ์แจกจ่าย ในส่วนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะมีชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ชุดฝ่ายปกครองในหมู่บ้านที่จะค้นหากลุ่มเป้าหมายในการป้องกันยาเสพติด โดยเป็นเรื่องการป้องกันส่วนใหญ่ อาจจะเข้าไปพูดคุยดูแล หรือว่ากล่าวตักเตือน โดยเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) นอกจากนี้หมู่บ้านจะมีโครงการโคกหนองนาโมเดล ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านและเป็นโครงการพระราชดำริ ทางพัฒนาชุมชนได้เข้ามาสนับสนุนในเรื่องงบประมาณให้กับพี่น้องประชาชนได้ทำโครงการดังกล่าวในหมู่บ้าน

ผู้แทนอำเภอหัวหิน ได้ให้ข้อมูลว่า โดยภาพรวมของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีภารกิจความรับผิดชอบครอบคลุมงานของทุกกระทรวง แต่ดำเนินการได้ตามกลไกของกระทรวงมหาดไทยที่มีการสั่งการ และขอความร่วมมือกัน รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และสถาบันครอบครัว ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งก่อน เมื่อหมู่บ้านมีความเข้มแข็งก็จะสามารถจัดทำแผนโครงการและพัฒนาหมู่บ้าน ยกตัวอย่างกรณีปัญหาในหมู่บ้านและต้องการที่จะแก้ไขปัญหา มีการวิเคราะห์จัดทำมาเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้านแล้ว ซึ่งการขอรับงบประมาณเพื่อการพัฒนาใช้ระยะเวลานาน ทั้งนี้ การขอรับจะต้องดำเนินการตามที่กระทรวงมหาดไทยสั่งการ ตั้งแต่แผนหมู่บ้าน จนถึงแผนในระดับจังหวัด จะมีการประเมินว่าสามารถตอบโจทย์ในโครงการระยะกลาง ระยะยาวอย่างไร ทำให้ปัญหาเล็กของหมู่บ้านอาจตกหล่นไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา ดังนั้น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มิเช่นนั้น เมื่อมีปัญหาเรื่องงบประมาณจากส่วนราชการก็จะไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา

ผู้แทนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ให้ข้อมูลว่า ประเด็นปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) เนื่องจากปัจจุบันศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ศูนย์กิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (ศอพป. ศกร. ศปก. กอ.รมน.) โดยมีกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดตั้ง ซึ่งได้มีการประกาศให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มขึ้น จะทำให้หมู่บ้านที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ลดจำนวนลง แต่กระทรวงมหาดไทยมีการส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทั้งการดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาหมู่บ้าน (อพป.) ที่มีความแตกต่างกัน

ปัญหาการประกาศให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาหมู่บ้าน (อพป.) อาจมีการรวมหมู่บ้าน สองถึงสามหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาหมู่บ้าน (อพป.) เดียวกัน ดังนั้น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่มาจากหลาย ๆ หมู่บ้านมารวมกัน การปฏิบัติงานก็จะไม่ได้มุ่งเป้าไปที่ หมู่บ้านเดียวแต่มุ่งเป้าในภาพรวมของหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้าน ส่วนประเด็นของคณะกรรมการบริหาร หมู่บ้านอาสาพัฒนาหมู่บ้าน (อพป.) กับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งควรจะใช้แนวทางเดียวกันคือใช้ กฎหมายเดียวกัน มีโครงสร้างเดียวกัน การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และหมู่บ้านอาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง (อพป.) มีการประชุมเพื่อพิจารณาให้มีการพัฒนา และขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งหมด แต่ในการสื่อสารออกไป จะเป็นการขับเคลื่อนผ่านการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.). โดยไม่ได้ กล่าวถึงหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) หรือคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน ไม่ได้ใช้คำว่า กรรมการหมู่บ้าน เมื่อชื่อเรียกไม่เหมือนกัน อาจทำให้เกิดการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนได้

ปัญหาอุปสรรคของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ปัจจุบันงาน งบประมาณ คน โดยคน มีเพียงพอแต่งบประมาณที่จะขับเคลื่อนการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านยังไม่เพียงพอ ถ้าหมู่บ้านใดมีผู้ใหญ่บ้านเข้มแข็ง มีความเสียสละ หมู่บ้านนั้นก็ขับเคลื่อนได้ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน มีความใส่ใจ เสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อที่จะพัฒนาหมู่บ้าน ขับเคลื่อนของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ก็จะสามารถขับเคลื่อนในโครงการระดับประเทศได้ แต่เมื่อผู้ใหญ่บ้านหมดวาระและเลือกผู้ใหญ่บ้านใหม่ หากผู้ใหญ่บ้านไม่มีพลังเพียงพอที่จะมาเสียสละให้กับหมู่บ้าน การขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ก็จะลดลง ซึ่งการที่จะพัฒนาหมู่บ้านได้ต้องเริ่มที่สร้างความเข้มแข็ง ความเป็นกันเอง ความเป็นที่เคารพ นับถือของหมู่บ้าน ในหมู่บ้านมีการยอมรับนับถือ มีการเคารพระหว่างผู้อาวุโสกับผู้ต่อยกว่าคือผู้ต่อยาวุโส ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ มีการออกระเบียบว่าผู้อาวุโสสามารถที่จะพูดคุยกับคนในหมู่บ้านได้ หมู่บ้าน จึงเป็นหมู่บ้านที่มีความผสมผสานระหว่างเมืองกับชนบท ความเป็นเมืองการดำเนินงานของหมู่บ้าน ค่อนข้างจะลำบาก ยิ่งถ้าคนมาจากหลายพื้นที่ความอาวุโสก็จะไม่สามารถใช้ได้ ซึ่งการจะปกครอง ทั้งหมู่บ้านให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีความปรองดองกันทำได้ยาก และถ้าทำได้ก็ต้องมีทุนเพียงพอเข้ามาขับเคลื่อน ถ้าไม่มีทุนค่อนข้างจะขับเคลื่อนได้ยาก ประเด็นหลักก็คือ ทุนที่จะมาดูแลการขับเคลื่อน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นหลัก

ผู้แทนพัฒนาการอำเภอ ได้ให้ข้อมูลว่า ในส่วนของพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมขับเคลื่อน ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ก็คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คือด้านความมั่นคง การแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติด โดยการดำเนินงานของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ส่วนเรื่องด้านการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาส่งเสริมในการขับเคลื่อนของ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หมู่บ้านภูเขาทองเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามงบประมาณของ องค์การพัฒนาชุมชนและจังหวัด มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และ กลุ่มองค์กรชุมชนที่ได้รับรางวัลในระดับจังหวัด ก็คือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านภูเขาทองที่ได้ยก สถานะเป็นสถาบันการเงิน โดยการบริหารงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน รวมเงินทุนทุกประเภทในชุมชนมาใช้บริการของสถาบัน ซึ่งได้รับการประกาศรางวัล อีกด้วย อีกเรื่องที่สำคัญก็คือเรื่องการดำเนินงานของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือการส่งเสริม ให้ครัวเรือนมีความพึ่งพาตัวเอง ตั้งแต่เกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจเรื่องการค้าเงินชีวิต จากช่วงการแพร่ ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ก็มีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการโคกหนองนาโมเดล และเป็นต้นแบบ สื่อเรียนรู้ในเรื่องการพึ่งพาตนเอง การทำเกษตร ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน แล้วนำผลผลิตที่ได้ไปขาย

โดยสรุปสำหรับประเด็นต่าง ๆ จะมีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาในการบริหารงานในระดับพื้นที่และมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

หน้าว่าง

บทที่ ๓ บทวิเคราะห์

หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองฐานรากของประเทศ ดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของทุกหน่วยงานในพื้นที่หมู่บ้าน โดยจะส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ที่จะได้ประโยชน์หรือผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานดังกล่าวคือประชาชนในหมู่บ้าน แต่ปัจจัยความสำเร็จการดำเนินภารกิจของหน่วยงาน กลับขึ้นอยู่กับความร่วมมือและศักยภาพของประชาชนหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังนี้

๓.๑ ปัญหาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชนในระดับตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม หน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชนเป็นภารกิจที่มีจำนวนมาก จึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแนะให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตาม อาจเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับคณะกรรมการด้านอื่น ๆ หรือภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ หรือขาดความเชื่อมต่อหรือต่อเนื่องของผู้ใหญ่บ้านคนก่อนกับผู้ใหญ่บ้านที่รับตำแหน่งใหม่ ดังนั้น ประเด็นเรื่องภาวะผู้นำหรือศักยภาพการให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของผู้ใหญ่บ้านเป็นปัญหาสำคัญ จึงควรจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน (ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน) ในบทบาทผู้นำเข้มแข็ง มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่พร้อมให้ความร่วมมือ จริงใจ เสียสละ และยึดมั่นในจริยธรรม นอกจากนี้ควรสร้างความรับรู้ตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่อให้เข้าใจบทบาทและภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รวมถึงดำเนินการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ระดับเยาวชนควบคู่กับคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและทำงานร่วมกันต่อไป

๓.๒ ปัญหาราชการส่วนกลางไม่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นราชการส่วนกลาง ไม่กำหนดแผนงาน โครงการ หรือแนวทางการขับเคลื่อนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ขาดแรงจูงใจในการทำงาน และประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

๓.๓ ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอไม่ให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอขาดการสนับสนุนหรือไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอ ทำให้การขับเคลื่อนงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ขาดประสิทธิภาพ และไม่สามารถขับเคลื่อนงานในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้

๓.๔ การสร้างอาสาสมัครของแต่ละส่วนราชการ/หน่วยงานในหมู่บ้าน

ปัจจุบันมีอาสาสมัครของหน่วยราชการอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยราชการทำหน้าที่ประสานงานสื่อสารกับประชากรในหมู่บ้านโดยตรง ซึ่งไม่ได้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงอาจก่อให้เกิดการไม่บูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และไม่เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการ ดังนั้น จึงควร

สำรวจอาสาสมัครของแต่ละส่วนราชการ/หน่วยงานในหมู่บ้าน และภารกิจของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างมีเอกภาพในการบริหารจัดการงานของหมู่บ้าน

๓.๕ ความเชื่อมั่นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ปัจจุบันความซับซ้อนของหมู่บ้านและสภาพความเป็นชุมชนเมือง ทำให้เกิดการไม่ยอมรับการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ด้วย ดังนั้น ในการสร้างความเชื่อมั่นในคณะกรรมการหมู่บ้าน ควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการได้มาของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยต้องทำให้กรรมการหมู่บ้านเกิดความภาคภูมิใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ยอมรับและเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในเชิงพื้นที่

๓.๖ การปฏิบัติตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๘ ตรี ได้กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการบูรณาการแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒ และวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้หน่วยงานรัฐมอบภารกิจในหมู่บ้านให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ปฏิบัติ และเป็นองค์กรส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในหมู่บ้าน โดยส่วนราชการกำหนดแผนพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) แผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นข้อมูลจัดทำคำของบประมาณของส่วนราชการ รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ กำหนดเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติราชการเพื่อพัฒนาศักยภาพ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต่าง ๆ ยังคงไม่ถือปฏิบัติตามในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น ควรมีการทบทวนและกำชับให้ดำเนินการตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

๓.๗ ปัญหาโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำหนดโครงสร้างเป็นคณะทำงานด้านต่าง ๆ เช่น คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อม คณะทำงานด้านสาธารณสุข หรือคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าเป็นการรวมภารกิจต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ไม่ชัดเจนในการทำงาน

๓.๘ ปัญหาการไม่มีคณะกรรมการในระดับนโยบาย

การไม่มีคณะกรรมการในระดับนโยบายส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

๓.๙ ปัญหาระเบียบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ระเบียบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจไว้ในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ทำให้หน่วยงานราชการอื่น ๆ เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นของกระทรวงมหาดไทย จึงได้ดำเนินการตั้งอาสาสมัครของหน่วยงานเอง ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนทั้งในด้านกลุ่มบุคคลและหน้าที่ ดังนั้น สมควรมีการยกระดับระเบียบกระทรวงมหาดไทยเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้มีความครอบคลุมอาสาสมัครอื่นให้สามารถเข้ามาบูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้

บทที่ ๔ สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

๔.๑ สรุปผลการศึกษา

หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองฐานรากของประเทศ ดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของทุกหน่วยงานในพื้นที่หมู่บ้าน โดยส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ที่จะได้ประโยชน์หรือผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานดังกล่าวคือประชาชนในหมู่บ้าน แต่ปัจจัยความสำเร็จการดำเนินภารกิจของหน่วยงานกลับขึ้นอยู่กับความร่วมมือและศักยภาพของประชาชนหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังนี้ (๑) ปัญหาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน (๒) ปัญหาราชการส่วนกลางไม่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) (๓) ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอไม่ให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) (๔) การสร้างอาสาสมัครของแต่ละส่วนราชการ/หน่วยงานในหมู่บ้าน (๕) ความเชื่อมั่นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) (๖) การปฏิบัติตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี (๗) ปัญหาโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) (๘) ปัญหาการไม่มีคณะกรรมการในระดับนโยบาย และ (๙) ปัญหาระเบียบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๔.๒ ข้อเสนอแนะ แบ่งเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๔.๒.๑.๑ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในระดับหมู่บ้าน

๔.๒.๑.๒ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นนโยบายหลักในการสร้างให้หมู่บ้านเข้มแข็ง โดยจะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการให้ครอบคลุม ๓ ระดับ ได้แก่

(๑) ระดับรัฐบาล มีรองนายกรัฐมนตรี (ฝ่ายความมั่นคง) เป็นประธาน และปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นเลขานุการ

(๒) ระดับกระทรวงมหาดไทย มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน และอธิบดีกรมการปกครอง เป็นเลขานุการ

(๓) ระดับกรมการปกครอง มีอธิบดีกรมการปกครอง เป็นประธาน และผู้อำนวยการสำนักปกครองท้องที่ เป็นเลขานุการ

๔.๒.๑.๓ กระทรวงมหาดไทยควรปรับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทุกหมู่บ้าน ให้เป็น “ผู้นำการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงระดับหมู่บ้าน”

กระทรวงมหาดไทยควรปรับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ทุกหมู่บ้าน ให้เป็น “ผู้นำการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงระดับหมู่บ้าน” โดยมีเป้าหมายให้นายอำเภอพร้อมภาคีเครือข่าย ไปถ่ายทอดแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เป็นกลไกแห่งการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงด้วยความรัก ความสามัคคี มีแรงปรารถนา และอุดมการณ์ที่แน่วแน่ ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่งของประชาชน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

๔.๒.๒.๑ รัฐบาลควรยกระดับของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ควรยกระดับระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ไม่เฉพาะกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น และเพื่อให้ครอบคลุมอาสาสมัครอื่น ๆ ให้สามารถบูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้ รัฐบาลควรพิจารณาการจัดตั้งอาสาสมัครของส่วนราชการต่าง ๆ ว่ามีความเข้าช้องกับบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือไม่ หากมีความเข้าช้องก็ควรให้อาสาสมัครเหล่านั้นเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในฝ่ายต่าง ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อประโยชน์ในการบูรณาการและสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๖๕

๔.๒.๒.๒ รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

๔.๒.๒.๓ กระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างคณะทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ในปัจจุบัน

กระทรวงมหาดไทยควรพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างคณะทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ในปัจจุบันที่มีความหลากหลายและซับซ้อนกว่าเดิม โดยควรแยกคณะทำงานออกเป็นเฉพาะด้านมากขึ้นให้สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละกระทรวง เช่น คณะทำงานด้านสาธารณสุข คณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อม คณะทำงานด้านการศึกษา เป็นต้น

๔.๒.๒.๔ กระทรวงการคลังควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บริหารจัดการดำเนินการโครงการตามแผนพัฒนาหมู่บ้านได้

๔.๒.๒.๕ กรมการปกครองควรออกระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยเครื่องแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

กรมการปกครองควรออกระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยเครื่องแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และบ่งบอกถึงตัวตนความเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้สังคมได้รับรู้ในวงกว้าง รวมทั้งเป็นสัญลักษณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ

๔.๒.๒.๖ ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒

ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้มีโครงสร้างเช่นเดียวกับโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน

๔.๒.๓ ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

๔.๒.๓.๑ รัฐบาลควรยกระดับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นศูนย์กลางในการประสานงานของหมู่บ้าน

รัฐบาลควรยกระดับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เป็นศูนย์กลางในการประสานงานของหมู่บ้าน โดยประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือแม้แต่ภาคเอกชนทราบว่าการจะเข้ามาดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ในหมู่บ้านต้องประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสภาพปัญหาและบริบทของหมู่บ้านเป็นอย่างดี การดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ที่มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างตรงจุดและรวดเร็วสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๖๕

๔.๒.๓.๒ องค์ประกอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

กระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครองควรดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอต้องกำกับดูแลให้ได้ผู้ที่มีความรู้ มีจิตอาสาได้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และต้องมีการปฏิบัติงานจริง

๔.๒.๓.๓ การสร้างการรับรู้ ให้ความสำคัญกับการสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็งแก่ส่วนราชการในจังหวัด

กระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครองควรสั่งการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอจัดทำแผนการสร้างการรับรู้และให้เห็นความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นแผนงานหลักในยุทธศาสตร์จังหวัด เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตลอดจนการให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักหนุนเสริมการขับเคลื่อนภารกิจของแต่ละส่วนราชการในหมู่บ้าน โดยการจำลองแบ่งกลุ่มส่วนราชการให้เป็นหมู่บ้าน และจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ทุกส่วนราชการมีความเข้าใจในระบบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และสามารถเชื่อมประสานการปฏิบัติงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๒.๓.๔ ควรมีระบบการส่งต่องานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเข้มแข็ง

กรมการปกครองควรออกระเบียบว่าด้วยการมอบหมายงานในหน้าที่ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่พ้นจากตำแหน่ง กับผู้ได้รับการแต่งตั้งใหม่ ให้ครอบคลุมการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ภายใต้การกำกับดูแลของนายอำเภอ เพื่อให้งานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔.๒.๓.๕ กำหนดวิชาคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นวิชาหลักของหลักสูตรอบรมนายอำเภอของกรมการปกครอง

นายอำเภอเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ให้เข้มแข็ง จึงควรกำหนดให้วิชาคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นวิชาหลักของหลักสูตรการฝึกอบรมนายอำเภอ ด้วยการเรียนการสอนแบบฝึกปฏิบัติจริง (Action Learning) สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งหลักสูตรอื่น ๆ ของกรมการปกครอง

๔.๒.๓.๖ กรมการปกครองต้องให้ความรู้ความเข้าใจกับกรรมการหมู่บ้านทุกคน

กรมการปกครองซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ต้องดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจกับกรรมการหมู่บ้านทุกคน รวมทั้งเตรียมความพร้อมให้เยาวชนในหมู่บ้าน โดยยึดถือเอารูปแบบโครงการของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มาดำเนินการกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ระดับเยาวชน เพื่อให้ความเข้าใจต่อบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตลอดจนควรให้จัดทำคู่มือคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๔.๒.๓.๗ ควรเน้นย้ำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้ความสำคัญกับภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

ควรเน้นย้ำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้ความสำคัญกับภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายอำเภอควรจะต้องมอบหมายให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม และสนับสนุนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น เน้นย้ำให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เห็นถึงความสำคัญของการใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

๔.๒.๓.๘ จังหวัดและอำเภอควรสร้างกลไกการสื่อสารสังคมเชิงรุกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

จังหวัดและอำเภอควรสร้างกลไกการสื่อสารสังคมเชิงรุกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อสื่อสารให้คนในหมู่บ้าน ชุมชน และสังคมรับทราบถึงการขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมภายในหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น และทำให้สังคมรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

๔.๒.๓.๙ จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสร้างความเข้าใจให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเชื่อมโยงกับแผนในทุกระดับและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

๔.๒.๓.๑๐ จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

จังหวัดและอำเภอควรส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมในสังคม โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบหน้าที่และอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว นอกจากจะเป็นการลดความขัดแย้งในหมู่บ้านแล้วยังสามารถช่วยลดปัญหาคดีชั้นศาลได้

๔.๒.๓.๑๑ นายอำเภอควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้ง ๗ ภาคีในพื้นที่

นายอำเภอควรส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็น “คณะรัฐมนตรีประจำหมู่บ้าน” สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้ง ๗ ภาคีในพื้นที่ ได้แก่ ภาคผู้นำศาสนา ภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และภาคสื่อสารมวลชน เพื่อช่วยกันวิเคราะห์ ช่วยกันปฏิบัติ ช่วยกันสื่อสาร และช่วยระดมทรัพยากรในพื้นที่นำมาพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในการประสานภาคีเครือข่ายทั้ง ๗ ภาคีเปรียบเสมือนเป็น “โซ่ข้อกลาง” เชื่อมร้อยการทำงานของทุกภาคีเครือข่ายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อ “สานพลัง” ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมบูรณาการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้าน

๔.๒.๓.๑๒ สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย และชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ควรเป็นเจ้าภาพสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย และชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ระดับจังหวัด/อำเภอ ควรเป็นเจ้าภาพสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยการจัดทำแผนปฏิบัติ (Action Plan) เพื่อขับเคลื่อนให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๔.๒.๓.๑๓ หมู่บ้านควรมีหัวหน้าคุ้มบ้าน

คุ้มบ้านมีความสำคัญต่อการสร้างหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละครอบครัวในคุ้มบ้านเป็นไปอย่างใกล้ชิด รวดเร็ว เมื่อทุกคุ้มบ้านมีสันติสุขจะส่งผลให้หมู่บ้านมีสันติสุขไปด้วย ดังนั้น จึงควรหาบุคคลที่คนในคุ้มบ้านให้ความเคารพ และมีจิตอาสาเสียสละเป็นหัวหน้าคุ้มบ้าน และจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) โดยให้หัวหน้าครอบครัวทุกครัวเรือนเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการคุ้มบ้านให้มีสันติสุข

๔.๒.๓.๑๔ กรรมการหมู่บ้าน ควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นบุคคลผู้เติมเต็มให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ใช่เพียงดำเนินการเลือกเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด แต่จะต้องดำเนินการให้ได้ผู้ที่มีความรู้ มีจิตอาสาเสียสละ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน

๔.๒.๓.๑๕ การแบ่งหน้าที่ของคณะทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เพื่อรองรับการขับเคลื่อนภารกิจของทุกกระทรวง

หมู่บ้านเป็นพื้นที่ปฏิบัติตามภารกิจของทุกกระทรวง การปฏิบัติภารกิจของกระทรวงต่าง ๆ จะบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรในการปฏิบัติตามภารกิจ แต่เนื่องจากการแบ่งคณะทำงานในคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็น ๖ คณะ แต่ละด้านจะต้องรับผิดชอบหลายหน้าที่ ทำให้ไม่สามารถกำหนดให้ชัดเจนได้ว่าจะให้งานตามภารกิจของแต่ละกระทรวง

อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลใด ดังนั้น จึงสมควรแบ่งคณะทำงานแต่ละด้าน ให้รับผิดชอบงานตามภารกิจของแต่ละกระทรวง โดยให้อาสาสมัครของแต่ละกระทรวงเข้าเป็นคณะทำงานในด้านที่เกี่ยวข้อง

๔.๒.๓.๑๖ กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน

เจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน คือ เพื่อให้หมู่บ้านมีงบประมาณในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านได้ กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้านจึงมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของหมู่บ้าน โดยเฉพาะในยามที่หมู่บ้านเผชิญกับวิกฤติที่ร้ายแรง เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19) อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงปรากฏว่าในปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนหลายประเภท โดยแต่ละประเภทมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้ทุกกองทุนเป็นมาตรฐานเดียว จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งกองทุนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๔.๒.๓.๑๗ การจัดตั้งกฎหมายหมู่บ้าน (ธรรมนูญหมู่บ้าน)

การจัดตั้งกฎหมายหมู่บ้านมีความสำคัญต่อการสร้างหมู่บ้าน ทำให้คนไม่ละเมียดต่อกฎหมาย รู้จักหน้าที่ของตนเอง อย่างไรก็ตาม กฎหมายบ้านเป็นกฎหมายสูงสุดของหมู่บ้าน ดังนั้น เพื่อให้เห็นว่ากฎหมายบ้านมีความสำคัญ จึงสมควรเรียกกฎหมายบ้านว่า “ธรรมนูญหมู่บ้าน” เพื่อให้สอดคล้องกับ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

๔.๒.๓.๑๘ คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชน คือ ผู้สืบทอดอนาคตของประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องมีระบบการอบรมให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกเป็นคนดี รักชาติ จงรักภักดี การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและเยาวชนจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญของการปกครอง การพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข เกิดแรงบันดาลใจ พร้อมทั้งจะสืบสานการสร้างหมู่บ้านให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน

๔.๓ บทส่งท้ายสู่ความสำเร็จ

หมู่บ้านคือรากแก้วของประเทศ หากไม่มีรากแก้วที่แข็งแรงต้นไม้ก็ไม่อาจอยู่ หากไม่มีหมู่บ้านที่แข็งแรงประเทศไทยย่อมไม่อาจอยู่ได้ หมู่บ้านคือเสาเข็มค้ำยันความมั่นคงของประเทศ ไม่ว่าจะประเทศจะเผชิญกับวิกฤติหรือภัยคุกคามที่รุนแรงเพียงใด หากมีหมู่บ้านเป็นเสาเข็มที่แข็งแรงจะสามารถคลี่คลายวิกฤติต่าง ๆ ให้ผ่อนคลายลงและสิ้นสุดไปในที่สุด

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จึงเป็นสภาผู้นำประชาธิปไตยหมู่บ้านที่สมบูรณ์ เป็นองค์กรผู้พลิกสถานการณ์ที่มีศักยภาพในการจัดการตนเอง ทั้งในด้านการปกครอง การบริหาร และการพัฒนาสร้างให้หมู่บ้านเป็นฐานรากที่แข็งแรง เป็นสารพันธุกรรมที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศ ให้มีความเจริญผาสุกอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

เพื่อให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น และเพื่อให้ครอบคลุมอาสาสมัครอื่น ๆ ให้สามารถบูรณาการงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้ ควรยกระดับระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๖๔). *คณะกรรมการหมู่บ้าน*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖, จาก <https://kummakarnmoobaan.com/agency/main.html>.
- กลุ่มงานวิจัยและประเมินผล กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๖๐). *รายงานผลการศึกษา เรื่อง การปรับปรุงและพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๖, จาก <https://multi.dopa.go.th/>.
- นิติพล ธาระรูป. “โครงการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปเรือนจำ และกระบวนการคืนผู้ต้องขังสู่ชุมชนสันติสุข” มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖, จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/research/Nitiphol.Tha.61.pdf>.
- สำนักเลขาธิการกรมการปกครอง. (๒๕๖๓). *โครงสร้างและบทบาทหน้าที่คณะกรรมการหมู่บ้าน*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๖, จาก <https://multi.dopa.go.th/secofdopa/news/>.
- ภูมิภักดิ์ พิทักษ์เขื่อนขันธุ์ และคณะ. *ยุทธศาสตร์สันติสุข ๙ ดี ตัวแบบ (Model) และระบบปฏิบัติการ สร้างความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเอง พึ่งพากันและการจัดการตนเอง แบบบูรณาการของ หมู่บ้าน/ชุมชน : ฐานรากสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของชาติ*, ๑ - ๔๗.
- ศิลปชัย จันท์มีศรี, อุษณี มงคล พิทักษ์สุข และสุกัลยา ปริญาญกุล. (๒๕๖๒, พฤษภาคม - สิงหาคม) “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน,” วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน. ๔ (๒) : ๑๓๓ - ๑๕๔.
- สมภาพ เผือกผ่อง, ดร.ศิริรักษ์ สิงหเสม และ ดร.ผกาหวดี สุพรรณจิตวนา. (๒๕๖๒) “บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านกับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลสำเร็จในพื้นที่ กรณีศึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) บ้านใหม่หมู่ที่ ๔ ตำบลดอนกำ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท,” วารสารบัณฑิตศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. : ๑ - ๑๖.
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และคณะ. “การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลไกขับเคลื่อน ประชากรรัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง,” วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑) : ๑๑ - ๑๔.

ภาคผนวก

คำสั่งคณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา
เรื่อง คณะทำงานศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

คณะกรรมการ การบริหารราชการแผ่นดิน วุฒิสภา

ISO
9001:2015
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM

สถาบันและบริษัทที่ให้การรับรองสำนักงานศาลปกครองวุฒิสภา
o ledina otelot, o ledina otelot, o ledina otelot, o ledina otelot